

Autoreferat

oraz wykaz prac naukowych i opis pozostałych osiągnięć

dr Joanna Łukasiewicz-Wieleba

Warszawa 2018

Spis treści

1. Informacje ogólne.....	3
2. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu.....	3
3. Charakterystyka dorobku naukowego	4
3.1. Geneza zainteresowań badawczych.....	4
3.2. Uzasadnienie podjęcia badań	5
3.3. Informacje o głównym osiągnięciu naukowym.....	8
3.4. Charakterystyka głównego osiągnięcia naukowego.....	8
3.5. Wykorzystanie wyników dla celów poznawczych, teoretycznych i praktycznych.....	18
3.6. Wkład w rozwój dyscypliny.....	19
4. Inne wybrane osiągnięcia naukowe.....	21
5. Kompletny wykaz opublikowanych prac naukowych oraz bibliometryczne wskaźniki dokonań naukowych po uzyskaniu stopnia doktora.....	22
5.1. Bibliometryczne wskaźniki dokonań naukowych	22
5.2. Publikacje naukowe w czasopismach znajdujących się bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH, ERIH Plus) (5.1.).....	22
5.3. Publikacje naukowe w czasopismach międzynarodowych i krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w pkt. 1.1.	24
5.4. Monografie naukowe.....	24
5.5. Redakcja prac zbiorowych	25
5.6. Rozdziały w książkach	25
5.7. Skrypty lub podręczniki	28
5.8. Sprawozdania	28
5.9. Niepublikowane raporty i sprawozdania	28
5.10. Publikacje w ramach Polskiego Towarzystwa Uniwersalistycznego	28
6. Aktywny udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych, seminariach i warsztatach	29
7. Udział w projektach badawczych i wdrożeniowych	33
8. Współpraca zagraniczna.....	34
9. Członkostwo w organizacjach i towarzystwach naukowych	35
10. Osiągnięcia i nagrody.....	35
11. Działalność dydaktyczna oraz organizacyjna.....	35
12. Działalność popularyzatorska.....	36

1. Informacje ogólne

Imię i nazwisko: Joanna Teresa Łukasiewicz-Wieleba

Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

2009 – uzyskany stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.

Tytuł rozprawy doktorskiej: „Badanie efektywności grafiki komputerowej jako narzędzia pedagogiki twórczości”

Promotor: prof. dr hab. Andrzej Góralski

Recenzenci: dr hab., prof. APS Jan Łaszczyk

prof. dr hab. Bronisław Siemieniecki

2001 r. – uzyskany tytuł zawodowy magistra, tytuł pracy magisterskiej „Autorski program nauczania informatyki w gimnazjum. Podręcznik dla nauczyciela”

Promotor: prof. dr hab. Andrzej Góralski

1997–2001 – jednolite studia magisterskiej na kierunku pedagogika specjalna, specjalność Pedagog szkolny – komputerowe wspomaganie kształcenia w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.

2. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu

2009 do chwili obecnej – adiunkt, Zakład Metodologii i Pedagogiki Twórczości, Instytut Pedagogiki, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

2001–2009 asystent, Zakład Metodologii i Pedagogiki Twórczości, Instytut Pedagogiki, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

2000-2001 – asystent-stażysta, Zakład Metodologii i Pedagogiki Twórczości, Instytut Pedagogiki, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

2000-2006 – dyrektor centrum edukacyjnego, metodyk, nauczyciel informatyki, Primaland Sp. z o.o. Amerykańska Szkoła Komputerowa Futurekids, Warszawa

1997-2000 – nauczyciel informatyki, Primaland Sp. z o.o. Amerykańska Szkoła Komputerowa Futurekids, Warszawa

3. Charakterystyka dorobku naukowego

Moja główna działalność naukowo-badawcza umiejscowiona jest w dziedzinie nauk społecznych i w dyscyplinie naukowej pedagogika. Szczegółowym obszarem badań jest pedagogika zdolności. Jej wyodrębnienie znajduje uzasadnienie w analizach teoretycznych oraz praktykach edukacyjnych (por. Jabłonowska, 2017; Limont, Cieślukowska, 2004). Moja praca naukowa i dydaktyczna dotyczy problematyki pedagogiki zdolności.

3.1. Geneza zainteresowań badawczych

Pedagogika zdolności jest głównym przedmiotem badań w środowisku naukowym, w którym studiowałam i pracuję. Gdy podjęłam studia w Akademii Pedagogiki Specjalnej (wtedy jeszcze Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej), miałam za sobą pierwsze doświadczenia nauczycielskie i wiedziałam, że chcę być pedagogiem. Zainteresowanie nowoczesnymi technologiami skierowało moją uwagę na unikatową specjalność prowadzoną na tej uczelni, łączącą edukację komputerową i pedagogikę zdolności. Studiując, równocześnie pracowałam z dziećmi, ucząc je skutecznego posługiwania się narzędziami technologii informacyjnej i starając się wskazać alternatywne dla gier komputerowych wykorzystanie mediów. Temat pracy magisterskiej związany jest z moimi ówczesnymi pomysłami na edukację informatyczną. Napisałam autorski program nauczania informatyki i obudowałam go scenariuszami lekcji. Promotor pracy, prof. Andrzej Góralski, umożliwił mi własne poszukiwania i urzeczywistnianie pomysłów; kierował, lecz nie narzucał swoich wyobrażeń. Na piątym roku studiów otrzymałam stypendium asystenta-stażysty. Po obronie pracy Promotor zaprosił mnie do swojego zespołu – dołączyłam do grona pracowników Zakładu Metodologii i Pedagogiki Twórczości (ZMiPT). Praca naukowa w Zakładzie (konferencje, zebrania¹), skierowały moje zainteresowania na tematykę twórczości i zdolności. W pracy doktorskiej, którą obroniłam w 2009 roku, połączyłam nowoczesne technologie informacyjne (grafikę komputerową) z dydaktyką twórczości².

Po obronie rozprawy doktorskiej, w latach 2009–2011 realizowałam pod kierunkiem dr Małgorzaty Jabłonowskiej dwa projekty badawcze z zakresu pedagogiki zdolności. Projekty realizowane były ze środków na badania statutowe APS. Nosiły tytuły: *Uczeń zdolny i twórczy w środowisku szkolnym* oraz *Uczeń zdolny i twórczy wyzwaniem dla współczesnej edukacji*. Ich zwieńczeniem były współorganizowane przeze mnie międzynarodowe konferencje naukowo-metodyczne, publikacje naukowe (w tym opublikowana w roku 2011 praca zbiorowa *Drogi rozwoju zainteresowań i zdolności*, Warszawa: Universitas Rediviva), zaś efektem pośrednim – zaproszenie do udziału

¹ Andrzej Góralski przewodniczy Polskiemu Towarzystwu Uniwersalizmu i dla jego członków organizuje coroczne konferencje naukowe. Są to wydarzenia, na które przyjeżdżają pedagodzy, filozofowie, psychologowie i ekonomiści, teoretycy i praktycy, nie tylko z Polski, lecz także z zagranicznych ośrodków naukowych. Członkiem PTU był m.in. filozof Andrzej Grzegorzczak. Te cykliczne spotkania są okazją do nawiązywania i utrzymywania kontaktów naukowych polskich i międzynarodowych, a także do budowania własnej refleksyjności. Oprócz konferencji, w Zakładzie Metodologii i Pedagogiki Twórczości prowadzone są zebrania naukowe. Tradycja „wtorkowych spotkań” jest na stałe wpisana w harmonogram organizacyjny ZMiPT. Aktywnie uczestniczę w wymienionych wydarzeniach naukowych przygotowując m.in.: wystąpienia, referaty, sprawozdania a także w części współorganizując je.

² W latach 2005-2008 zainicjowałam dwa projekty badawcze: *Trening twórczości z komputerem* oraz *Trening twórczości z komputerem w gimnazjum*. Były one realizowane pod kierunkiem dr hab. prof. APS Jana Łaszczyka, przez pracowników zespołu Zakładu Metodologii i Pedagogiki Twórczości (w publikacji Łaszczyk, J., Jabłonowska, M., Łukasiewicz-Wieleba, J., Trzcinińska-Król, M., Makaruk, A.R. (2012). *Trening twórczości z komputerem*. Warszawa: Wydawnictwo APS byłam autorką zadań skierowanych do uczniów poszczególnych etapów edukacyjnych). Ponadto opublikowałam artykuł na temat założeń treningu twórczości z komputerem (Łukasiewicz-Wieleba, Trzcinińska-Król, 2008) i wygłosiłam referaty na międzynarodowych konferencjach w Pradze i w Paryżu w latach 2006 i 2007 organizowanych przez Międzynarodowy Klub Intelaktywny GLUON z Rosji. Opracowałam także, wspólnie z dr Małgorzatą Jabłonowską skrypt dla studentów pt. *Zdolności i twórczość*.

w projekcie realizowanym wspólnie przez APS i MEN pt. *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, pod kierunkiem prof. dr hab. Joanny Głodkowskiej. Wspólnie z dr Małgorzatą Jabłonowską w 2010 r. opracowałyśmy *Model pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym* (Łukasiewicz-Wieleba, Jabłonowska, 2010a). Udział w przywołanych projektach wzbogacił moje doświadczenie teoretyczne i praktyczne w obszarze pracy ze zdolnymi.

W roku 2011 zostałam zaproszona przez Biuro Edukacji m.st. Warszawy oraz Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjnych i Szkoleń do wygłoszenia wykładu na temat nauczycielskich sposobów rozpoznawania zdolności na seminarium III edycji warszawskiego programu WARS i SAWA oraz do przygotowania i prowadzenia warsztatów dla nauczycieli. Od tego czasu prowadzę cykliczne spotkania z nauczycielami.

Moje zainteresowania pedagogiczne rozwijały się od dydaktyki informatyki, poprzez metodologię, filozofię i dydaktykę twórczości do pedagogiki zdolności. Były to nieuniknione zmiany, gdyż „nie można mówić o twórczości bez uwzględniania kontekstu zdolnościowego (...). Twórczość nie istnieje jako taka, realizuje się zawsze w kontekście konkretnej dyscypliny aktywności” (Limont, Cieślukowska, 2004, s. 41). Początkowo wykorzystywałam technologię informacyjną jako środek dydaktyczny i formę wsparcia uczniów zdolnych. Studia nad literaturą przedmiotu oraz kontakty z praktyką kształcenia zdolnych skłoniły mnie do zmiany obszaru badań własnych. Zwróciłam uwagę na rolę rodziny w procesie rozpoznawania oraz wspierania predyspozycji dzieci.

3.2. Uzasadnienie podjęcia badań

Znaczenie rodziny w całonocnych osiągnięciach osób zdolnych, dostrzegł Louis M. Terman, który w początkach XX. wieku prowadził pionierskie badania podłużne dotyczące osób o wysokim ilorazie inteligencji. W późniejszych badaniach (prowadzonych m.in. przez Benjamina Blooma, Lauren A. Sosniak, Joan Freeman, Kurta Hellera, Jane Piirto i in.) uwidacznia się fakt, że postawy, przekonania, działania, lecz także status społeczno-ekonomiczny rodziców wpływają na to, na ile posiadane przez dzieci zdolności, zostaną rozwinięte i w jakim zakresie będą wykorzystywane w dorosłym życiu i pozwolą na osiągnięcia na miarę posiadanego potencjału. Rola rodziny jest mocno akcentowana w rozwojowych modelach zdolności.

Tematyka zdolności dzieci i znaczenia środowiska rodzinnego jest także ważna społecznie i podejmowana w pracach socjologicznych oraz ekonomicznych, np. „dzieci wysokiej jakości” w teorii Garego Beckera, w kontekście kapitału kulturowego oraz nierówności społecznych (por. Becker, 1990; Bourdieu, Passeron, 2006; Piketty, 2015; Tyc, 2007).

W polskiej literaturze przedmiotu sytuacja rodzinna dzieci zdolnych jest poruszana w kontekście efektywności ich funkcjonowania szkolnego (np. Irena Borzym, Beata Dyrda, Maria Tyszkowa, Hanna Wasyluk-Kuś) lub relacji społecznych (np. Andrzej Sękowski). Wskazuje się znaczenie rodziców dla rozwoju zdolności kierunkowych dzieci i młodzieży (np. u Małgorzaty Siekańskiej dotyczy to rozwoju zdolności sportowych, u Grażyny Mendeckiej – zdolności twórczych, u Alicji Baum – zdolności szachowych) oraz dla osiągnięć osób dorosłych (np. w badaniach Anny Firkowskiej-Mankiewicz) (por. Baum, Łukasiewicz-Wieleba, 2018; Borzym, 1979; Dyrda, 2012; Firkowska-Mankiewicz, Mendecka, 2003; Sękowski, 2001; Siekańska, 2005; Tyszkowa, 1990; Wasyluk-Kuś, 1971).

Problem wpływu rodziny na rozwój predyspozycji dziecka jest wciąż aktualny. Przykładem są ostatnie wystąpienia na XVI konferencji ECHA (European Council For High Ability³) w Dublinie (11.08.2018). W treściach referatów można dostrzec, jak ważne jest budowanie wsparcia dla rodziców dzieci zdolnych, w tym wypracowanie modelowych rozwiązań takiego wsparcia; tworzenie przewodników dla rodziców; tworzenie programów wzmacniających rozwój zdolności dzieci, lecz uwzględniających rolę rodziców; budowanie dobrych relacji pomiędzy rodzicami a nauczycielami dzieci zdolnych. Pojawiają się także wątki odnoszące się do obaw rodziców związanych z wychowaniem zdolnych dzieci w domu, ich edukacją oraz rozwojem dziecka w szkole (np. Hertzog, 2018; Rodríguez-Naveiras, Rodríguez-Dorta, Borges, 2018; Vialle, 2018).

Kwestia wsparcia dzieci zdolnych w rodzinie jest stale ważna poznawczo, ponieważ sama rodzina ulega przekształceniom, tak jak zmienia się kultura i społeczeństwo. Tematyka rozpoznawania i wzmacniania rozwoju potencjału dzieci, nabiera nowego znaczenia w początkach XXI wieku.

Zmiany w funkcjonowaniu rodzin oraz w pojmowaniu przez rodziców dzieciństwa dostrzegane są przez badaczy z obszaru pedagogiki rodziny i pedagogiki społecznej, dotyczą one takich zjawisk jak np. indywidualizm, konsumpcjonizm, migracje zarobkowe, związki kohabitacyjne i in. (por. Giza-Poleszczuk, 2005; Kwak, 2005; 2008; 2012; Sikorska, 2009; 2012; Smolińska-Theiss, 2014). Pojawiają się pytania, czy i jakie zmiany obejmują rodziny dzieci zdolnych. Takie zmiany są nieuchronne, np. pod wpływem możliwości wspierania dzieci, które niesie rynek edukacyjny, w kontekście indywidualizacji jednostki (również rodziców), specyficznych oczekiwań społecznych wobec rodziny i rodzicielstwa oraz ukierunkowania na sukces już od wczesnych lat dziecka.

Kolejne, istotne dla podjęcia badań własnych było stwierdzenie, że w obszarze pedagogiki zdolności podejmuje się badania głównie wśród osób dorosłych oraz uczniów starszych, objętych specjalnymi programami kształcenia, uczęszczających do szkół specjalistycznych (np. sportowych lub artystycznych), którzy mają wybitne osiągnięcia. Polskie badania koncentrują się głównie na starszych uczniach bądź ich rodzinach lub osobach dorosłych (por. Borzym, 1979; Dyrda, 2012; Firkowska-Mankiewicz, 1999; Jabłonowska, 2015; Łubianka, Sękowski, 2016; Mendecka, 2003; Sękowski, 2001; Siekańska, 2005; Tyszkowa, 1990; Uszyńska-Jarmoc, Kunat, Mantur, 2015), tymczasem dla rozwoju niektórych zdolności, kluczowy jest wiek młodszy – przedszkolny i szkolny⁴.

Swoje pierwsze badania nad rolą rodziców we wsparciu predyspozycji ich dzieci prowadziłam w ramach projektu ze środków statutowych APS nt.: *Rodzicielskie sposoby rozpoznawania zainteresowań i zdolności*. Byłam kierownikiem tego projektu. Wyniki zostały zaprezentowane w monografii i artykułach naukowych (pisanych we współautorstwie z wykonawczynią części projektu, dr Alicją Baum) oraz wystąpieniach konferencyjnych. Do najważniejszych należą:

- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2013). *Rodzicielskie sposoby rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Wydawnictwo APS, 222s.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2014). Rodzinne uwarunkowania rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności dzieci uczących się w szkołach publicznych i niepublicznych. *Ruch Pedagogiczny* 4, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, s. 85–95.

³ <http://echa.info/> [data dostępu 28.09.2018]

⁴ Na co zwraca uwagę np. Edyta Gruszyk-Kolczyńska (2012), wskazując na znaczenie rozwoju zdolności matematycznych w wieku przedszkolnym i Beata Bonna (2016), która koncentruje się na rozwoju zdolności muzycznych dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Problematyka zdolności dzieci młodszych jest zdominowana przez rozwijanie dziecięcej kreatywności i aktywności twórczej – większość badań nad zdolnościami dzieci dotyczy uzdolnień twórczych (por. np. Kubicka, 2003; Płóciennik, 2011).

- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2014). Wykształcenie matki jako czynnik różnicujący rodzicielskie strategie rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności dzieci. *Chowanna* 2(43), s. 301–319.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2015). Postawy rodziców a rozpoznawanie i rozwijanie zdolności dzieci, *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* 4/2015, s. 48–58.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2015). Rodzicielskie sposoby rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności uczniów niepublicznych szkół wiejskich i miejskich oraz ich uwarunkowania. *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne*, T. 25. Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego, s. 127–149.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2016). Wybrane problemy rodzinne a rozwijanie dziecięcych zainteresowań i zdolności. W: (red.) E. Adasiewicz, S. Cudak, *Współczesna rodzina w Polsce – zagrożenia i nadzieje. Studia i Monografie* 65. Łódź-Warszawa: Społeczna Akademia Nauk, s. 201–216.

Badania prowadziłam wśród rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (N=562). Wykorzystałam metodę sondażu diagnostycznego. Posłużyłam się dwoma autorskimi kwestionariuszami ankiet: jeden dotyczył sytuacji rodzinnej dziecka, drugi zainteresowań i talentów. Wykorzystany został także Kwestionariusz Postaw Rodzicielskich Marii Ziemskiej (Ziemska, 1982). Celem badań było poznanie, jakie sposoby rozpoznawania i rozwijania zdolności stosują rodzice, jakie są ich postawy wychowawcze i jakie czynniki wpływają na zakres rodzicielskich oddziaływań odnoszących się do rozpoznawania i rozwijania potencjału oraz pasji dziecka. Rodzice dokonali także pisemnej nominacji zdolności dzieci – w badanej grupie pozytywna nominacja dotyczyła 315 dzieci. W wyniku analiz ilościowych zgromadzonych danych ustaliłam, że badani rodzice najczęściej rozpoznają zdolności swoich dzieci na podstawie obserwacji ich zachowania, na podstawie rozmów i werbalizowanych potrzeb a także poprzez porównanie do rówieśników. Ponadto rodzicom łatwiej jest stwierdzić, jakie zainteresowania dziecko posiada, niż jakie przejawia zdolności. Rodzice ze środowiska miejskiego częściej rozpoznają talenty u dzieci niż rodzice mieszkający na wsi. Do głównych działań rodzicielskich w zakresie wsparcia rozwoju potencjału należą: posyłanie dziecka na zajęcia dodatkowe, wspólne aktywności, motywowanie i inspirowanie oraz zapewnienie dostępu do pomocy rzeczowych. Ujawniony został także związek postaw rodzicielskich, poziomu wykształcenia matek oraz wybranych problemów rodzinnych z poziomem rozpoznawania zdolności oraz podejmowaniem przez rodziców działań na rzecz rozwoju potencjału dziecka (Łukasiewicz-Wieleba, Baum, 2013).

Doświadczenia z ilościowych badań kwestionariuszowych doprowadziły do przekonania, że nie wyczerpują one możliwości poznania roli rodziny we wsparciu rozwoju zdolności dzieci w młodszym wieku szkolnym – nie umożliwiają zrozumienia procesów, które zachodzą w rodzinie. Dlatego zaczęłam poszukiwać odpowiedniego modelu teoretycznego oraz innego podejścia metodologicznego. Zaplanowałam i przeprowadziłam kolejne badania nad rodzicami dzieci zdolnych w wieku wczesnoszkolnym w oparciu o wywiad narracyjny, zgodnie z założeniami teoretycznymi Mega-Modelu zdolności. Zostały one przedstawione w monografii wskazanej jako główne osiągnięcie naukowe.

3.3. Informacje o głównym osiągnięciu naukowym

Rozpoznawanie potencjału oraz wzmocnienia i ograniczenia rozwoju zdolności dzieci w narracjach rodziców

Autorka: Joanna Łukasiewicz-Wieleba

Tytuł publikacji: Rozpoznawanie potencjału oraz wzmocnienia i ograniczenia rozwoju zdolności dzieci w narracjach rodziców

ISBN: 978-83-66010-10-9

Liczba stron: 440

Rok wydania: 2018

Nazwa wydawnictwa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej

Recenzenci wydawniczy: prof. Wiesława Limont, dr hab. Teresa Giza

3.4. Charakterystyka głównego osiągnięcia naukowego

Publikacja *Rozpoznawanie potencjału oraz wzmocnienia i ograniczenia rozwoju zdolności dzieci w narracjach rodziców* ma charakter teoretyczno-empiryczny. Składa się z sześciu rozdziałów. Trzy pierwsze rozdziały obejmują analizę literatury przedmiotu. Ma ona na celu charakterystykę przedmiotu badań własnych i ich podstawowych zmiennych: zdolności, dziecka zdolnego oraz rodziców zdolnego dziecka. Punktem wyjścia jest przegląd definicji i klasyfikacji zdolności – od ujęć najstarszych (Charlesa Spearmana, Raymonda Cattela), poprzez te popularne (Howarda Gardnera, Josepha Renzullogo) do najnowszych (Kurta A. Hellera, Alberta Zieglera, François Gagné, Reny F. Subotnik i in.). Przeprowadzałam analizę porównawczą teorii i modeli zdolności (tabela I, s. 44-47), w wyniku której wskazałam Mega-Model zdolności autorstwa Reny F. Subotnik, Pauli Olszewski-Kubilius i Franka C. Worrella jako podstawę teoretyczną do badań własnych.

Drugi obszar studiów teoretycznych dotyczy pojęcia *dziecko zdolne*. W literaturze przedmiotu dominuje termin *uczeń zdolny*, co powoduje, że ocena predyspozycji dzieci jest zawężona do obszarów aktywności w szkole i wiążących się z rolą ucznia. Tymczasem wiele aspektów funkcjonowania dziecka jest uzależniona od środowiska domowego, oddziaływań rodzinnych a także aktywności podejmowanych przez dziecko poza domem i szkołą. Dlatego definiując oraz charakteryzując zdolne dziecko, dążyłam do ukazania złożoności różnych obszarów jego życia, ze względu na specyfikę posiadanego potencjału. Opisałam dzieci posiadające zdolności intelektualne, twórcze i kierunkowe (muzyczne, plastyczne, sportowe, matematyczne i językowe), wskazując możliwość wczesnej identyfikacji potencjału dzieci w wymienionych obszarach. Ukazałam także ważne dla dzieci zdolnych aspekty ich funkcjonowania psychospołecznego: znaczenie zainteresowań i motywacji, asynchronię rozwojową, wzmożoną pobudliwość, możliwe trudności w budowaniu relacji społecznych i podejścia do ryzyka. Analizy teoretyczne podjęte w tym fragmencie publikacji, pozwoliły mi na ukazanie w dalszej części znaczenia aktywności i postaw rodziców dla rozpoznania i rozwijania potencjału dziecka.

Rozdział trzeci koncentruje się na rodzicach dzieci zdolnych. Przegląd literatury objął dotychczasowe badania prowadzone nad rodzicami dzieci zdolnych – począwszy od pierwszych ustaleń Louisa M.

Termana, który dostrzegł zależność pomiędzy wykształceniem i osiągnięciami rodziców osób zdolnych a ich własnymi sukcesami (Jolly, 2008) poprzez badania Lety Hollingworth, opisującej trudności, z którymi zmagają się rodziny zdolnych dzieci (Kearney, 1990) aż do współczesnych badań nad osobami (dziećmi i dorosłymi) posiadającymi potencjał i osiągnięcia w różnych dziedzinach. Studia nad rodzicami osób zdolnych pozwoliły mi na opisanie cech środowiska rodzinnego dzieci zdolnych, które sprzyjały lub blokowały ich rozwój, w tym kapitał rodziny oraz postawy i działania skierowane na dzieci. Analizy dotyczące rodziców dzieci zdolnych objęły także przegląd dotychczasowych badań nad skutecznością rodzicielskiego rozpoznawania potencjału dzieci. W części przeglądowej wskazałam także trudności i dylematy, które towarzyszą rodzicom w ich oddziaływaniach wychowawczych a także zakres pożądanych działań, które sprzyjają trafności w rozpoznawaniu i wznacnianiu rozwoju potencjału dziecka. Przeprowadzone analizy literaturowe pozwoliły na wyprowadzenie następujących konkluzji:

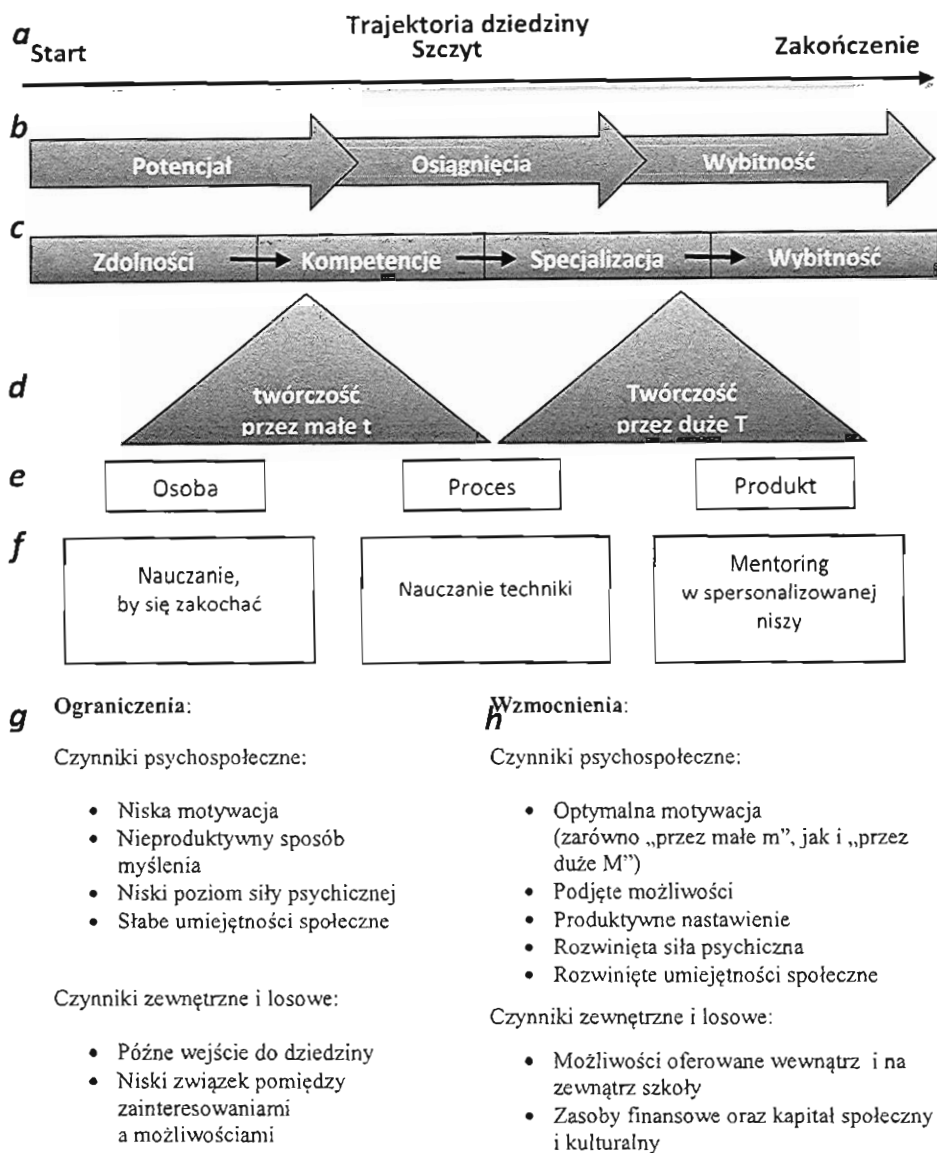
- ograniczenie opisu zdolnego dziecka do jego funkcjonowania szkolnego (zdolny uczeń) zawęża możliwość poznania uwarunkowań, które prowadzą do osiągnięcia poziomu rozwoju adekwatnego do posiadanych możliwości⁵;
- złożoność funkcjonowania dziecka zdolnego w różnych sferach sprawia, że w wielu przypadkach jego wychowanie jest wyzwaniem dla rodziców;
- rodzice – ich status społeczny, ekonomiczny, kulturowy oraz postawy i nastawienie wobec dziecka, mają znaczenie w procesie rozpoznawania i rozwijania potencjału dziecka; można wyodrębnić cechy rodziny, które znacząco wpływają na osiągnięcia zdolnych osób w różnych dziedzinach;
- rodzicielskie nominacje zdolności dzieci są najczęściej trafne; uzasadnia to moje postępowanie badawcze uwzględniające nominacje zdolności dzieci przez rodziców;
- ze względu na specyficzne cechy psychospołeczne dziecka oraz posiadany rodzaj potencjału, wychowanie jest dla rodziców wyzwaniem; wielu rodziców zmagają się z niepewnością i trudnościami wychowawczymi, dlatego powinni być oni objęci specjalistyczną pomocą psychologiczno-pedagogiczną.

Konkluzje te znajdują odzwierciedlenie w moich badaniach.

Mega-Model opracowany przez Renę F. Subotnik, Paulę Olszewski-Kubilius i Franka C. Worrell jest rozwojowym modelem zdolności. Wywodzi się z opracowanego wcześniej przez Renę F. Subotnik i Lindę Jarvin modelu naukowej produktywności/artyzmu, lecz także bazuje na innych modelach i koncepcjach zdolności, integrując je i rozszerzając. Model ten pokazuje rozwój zdolności na przestrzeni czasu, wskazując kluczowe w tym procesie momenty, a także znaczenie zmiennych psychospołecznych oraz szanse i okazje sprzyjające rozwojowi zdolności i wybitnym osiągnięciom jednostki. Mega-Model jest przedstawiany w formie schematu, który za zgodą autorki, Reny F. Subotnik, umieściłam w swojej monografii. Schemat, w opracowaniu i tłumaczeniu własnym prezentuję poniżej.

---

⁵ Charakteryzując rozwój zdolności dzieci uwidoczni się, że „Niektóre obszary talentów są rozwijane wyłącznie poza szkołą, a niektóre mogą być rozwijane w szkole, na przykład poprzez przyspieszenie i wzbogacenie, jednak żaden obszar nie jest rozwijany wyłącznie w szkole. Żaden obszar talentu nie może być rozwijany wyłącznie w szkole” (Łukaszewicz-Wieleba, 2018, s. 42; por. Subotnik, Olszewski-Kubilius, Worell, 2015).

Schemat 1. Od zdolności do wybitności w dziedzinie. Dziedziny posiadają trajektorie rozwojowe z różnymi czasami rozpoczęcia i zakończenia (a). Zdolność w domenie/dziedzinie jest oceniana w relacji do innych (b) – początkowo pod względem potencjału, później przez udowodnione osiągnięcie, w końcu, w wieku dojrzałym, przez wybitność. Proces rozwoju talentu dotyczy kilku zmian, podczas których zdolności są rozwijane w kompetencje, kompetencje w specjalizację i specjalizacja w wybitność (c). Zmiany te są rozróżniane przez poziomy twórczości (d), rozpoczynające się początkowo od twórczości przez „małe t” (niezależne myślenie, przyjmowanie różnych perspektyw, tworzenie projektów i produktów, które są nowatorskie w porównaniu z projektami rówieśników) i ostatecznie osiągające twórczość przez „duże T”, która jest wymagana do wybitności. Zmiany te pociągają za sobą przesunięcie nacisku (e) z „osoby” (twórcze podejście i postawa) na „proces” (nabywanie umiejętności i sposobu myślenia) aż do „produktu” (tworzenie intelektualnych, estetycznych lub praktycznych wytworów lub dokonań). Każdy etap w procesie rozwoju talentu jest także charakteryzowany przez różne strategie i cele nauczania (f) – początkowo nauczanie angażuje młodych ludzi w tematykę lub dziedzinę („zakochanie się”), następnie pomaga jednostce rozwijać potrzebne umiejętności, wiedzę i wartości („nauczanie techniki”), wreszcie umożliwia zdolnej osobie rozwijać jej własną unikalną niszę.

styl, metodę czy obszar zastosowania („doradzanie w spersonalizowanej niszy”). Przejście ze zdolności do wybitności może być ograniczone (g) przez takie czynniki, jak: niska motywacja; nastawienie umysłu, które utrudnia radzenie sobie z niepowodzeniami lub zmniejsza odporność; mniejsze niż optymalne możliwości uczenia się lub zdarzenia losowe. Postęp może być wzmacniany, utrzymany lub przyspieszony (h) przez takie czynniki, jak: dostępność możliwości edukacyjnych obejmujących przyspieszenie pozaszkolne i mentoring, wsparcie psychologiczne i społeczne od osób znaczących oraz kapitał społeczny.

Źródło: R.F. Subotnik, P. Olszewski-Kubilius, F.C. Worrell (2011). *Rethinking Giftedness and Gifted Education: A Proposed Direction Forward Based on Psychological Science*. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3–54, s. 34.

Zdaniem autorów Mega-Modelu, zdolności intelektualne, artystyczne i fizyczne są elastyczne i muszą być stale rozwijane, przy adekwatnym dostępie do możliwości i okazji. W modelu podkreśla się również zróżnicowane trajektorie rozwoju zdolności – w każdej domenie moment identyfikacji zdolności może być odmienny. W niektórych dziedzinach, by osiągnąć optymalne sukcesy, zarówno identyfikacja, jak i moment startu rozwoju zdolności powinien być umiejscowiony w dzieciństwie. W procesie tym istotna jest rola rodziców, którzy podejmują decyzję o tym, czy i w jaki sposób dziecko będzie rozwijało swój potencjał. Rodzice są tymi, którzy bazując na zainteresowaniach i umiejętnościach dziecka, rozbudzają w nim zamiłowanie i ambicje oraz miłość do dziedziny (*nauczanie, by się zakochać*). Na tym pierwszym etapie rozwoju, gdy dziecko kształtuje swoje możliwości, by przejść na poziom kompetencji, rodzice swoją postawą i działaniami (zachętą, nagrodami, presją i innymi oddziaływaniami) wpływają na postępy dziecka w uczeniu się w obrębie wybranej domeny. Pomagają mu także radzić sobie z presją rówieśników, wspierają w dostrzeganiu okazji i zachęcają, by z nich korzystać, wdrażają do systematycznego treningu. Pomagają także dziecku w nabywaniu pożądanych umiejętności, kształtują samoocenę, nastawienie do sukcesów i porażek, wdrażają do wyznaczania i osiągania celów, wzmacniają motywację. Poszukują miejsc, w których dziecko może rozwijać się adekwatnie do swoich predyspozycji. Również na kolejnym etapie rozwoju zdolności, gdy dziecko przechodzi od poziomu kompetencji do poziomu eksperckiego, istotna jest rola rodziców, chociaż zmienia się ich zadania. W miejsce tworzenia warunków do uczenia się, pojawia się konieczność podtrzymywania wiary w siebie i motywacji do pozostania w dziedzinie, pomoc w doborze trenerów i nauczycieli, a także działania skierowane na budowanie sieci wsparcia młodego człowieka. Zdaniem autorów Mega-Modelu ocena możliwości dziecka powinna rozpocząć się w okresie wczesnego dzieciństwa, przy tym proces ten powinien być ciągły, systematyczny i długotrwały, uwzględniający trajektorie rozwoju zdolności w poszczególnych dziedzinach (Subotnik, Olszewski-Kubilius, Worrell, 2011; 2015b).

Etapy rozwoju zdolności, wyszczególnione w Mega-Modelu tworzą przestrzeń do analizy znaczenia rodziców w pierwszych latach życia i rozwoju dziecka zdolnego – w modelu jest to moment startu: ujawnienie się potencjału dziecka, rozpoznanie go przez rodziców lub inne osoby, początek rozwoju zdolności (kształtowanie osoby, zachęcanie do twórczości, *nauczanie, by się zakochać*) oraz ich wzmacnianie lub osłabianie poprzez oddziaływanie środowiska oraz właściwości samego dziecka. Mega-Model uwzględnia także istotne aspekty funkcjonowania dziecka zdolnego w perspektywie rozwojowej.

Mega-Model zdolności (a w szczególności etap startu w rozwoju potencjałów) stał się podstawą teoretyczną badań własnych. Ukierunkował wybór kategorii kluczowych do wywiadów narracyjnych z rodzicami oraz analizę jakościową zebranych wypowiedzi.

Celem poznawczym przeprowadzonych przeze mnie badań było poznanie zakresu rozpoznania i wzmacniania przez rodziców rozwoju zdolności dzieci oraz ograniczeń towarzyszących tym

procesom. Celem teoretycznym było opracowanie modelu oddziaływań rodziców w rozpoznawaniu i wzmacnianiu rozwoju zdolności dzieci. Celem praktycznym było wypracowanie dyrektyw i postulatów pedagogicznych dla nauczycieli i rodziców dzieci zdolnych.

Przedmiotem badań były narracje rodziców na temat rozpoznawania i wzmacniania rozwoju zdolności dzieci oraz towarzyszących tym procesom ograniczeń.

W badaniach sformułowałam trzy główne problemy badawcze:

1. W jaki sposób i w jakich obszarach rodzice dokonują rozpoznania potencjału swoich dzieci?
2. W jaki sposób rodzice wzmacniają rozwój zdolności dziecka?
3. Jakie ograniczenia psychospołeczne, zewnętrzne i losowe towarzyszą rozwojowi zdolności dzieci?

Projektując badania, wybrałam, metodę jakościowego wywiadu narracyjnego. W wywiadach narracyjnych istotne są kompetencje merytoryczne, metodologiczne i komunikacyjne badacza (Kvale, 2012). Wywiad wymaga osobistego kontaktu, jest interakcją społeczną i spotkaniem konkretnych osób (Stemplewska-Żakowicz, 2005). Ponadto w przeciwieństwie do badań ilościowych, badania jakościowe pozwalają na ukazanie punktu widzenia uczestników badań, ich wiedzy, codzienności i ich koncepcji tworzenia rzeczywistości. W badaniach jakościowych istotne jest, by opierać się na istniejących teoriach i badaniach, na literaturze przedmiotu, i na założeniach teoretycznych, które są powiązane ze stosowanymi metodami badawczymi (Flick, 2010). W wywiadzie narracyjnym ważniejsze od liczb stają się interpretacje słowa, służące zrozumieniu subiektywnych znaczeń zjawisk i procesów. Istotą wywiadów jest dotarcie do doświadczeń, przekonań i refleksji badanych. Wywiad wykazuje większą elastyczność niż kwestionariusze i pozwala na uzyskanie dokładniejszych informacji (por. Kvale, 2012).

W polskich badaniach nad zdolnościami dominuje podejście ilościowe (por. np. Borzym, 1979; Dyrda, 2012; Firkowska-Mankiewicz, 1999; Giza, 2006b; Jabłonowska, Łukasiewicz-Wieleba, 2011; Limont, Cieślakowska, 2004; Łubianka, Sękowski, 2016; Wasyluk-Kuś, 1971). Rzadziej stosuje się wywiady i analizy jakościowe. Wywiad narracyjny był wykorzystywany w analizach etnograficznych i psychologicznych, a także w analizach stanu współczesnej rodziny i pozycji dziecka (Nowak-Dziemianowicz, 2006; Nyczaj-Draż, 2015). W obszarze pedagogiki zdolności narracje zastosowano w badaniach pedagogów (Modrzejewska-Świąłowska, 2014) oraz zdolnej młodzieży (Dyrda, 2012).

Wybór jakościowego wywiadu narracyjnego do pozyskania opisu życia rodziców i ich zdolnych dzieci pozwolił mi na poznanie różnorodnych aspektów funkcjonowania zarówno dzieci, których rozmowa dotyczyła, jak i samych rozmówców.

Wywiady przeprowadziłam samodzielnie. Rodziny zostały dobrane celowo z grupy uczestniczącej w badaniach kwestionariuszowych, realizowanych w projekcie *Rodzicielskie sposoby rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności*. Spośród 315 rodziców, którzy dokonali pozytywnej nominacji zdolności swoich dzieci w wieku wczesnoszkolnym, 93 osoby wyraziły zgodę na dalsze badania, podały dane kontaktowe oraz znalazły czas na rozmowę. Spotykałam się z respondentami w szkołach, w domach, kawiarniach i miejscach zajęć dodatkowych dziecka. Badani rodzice byli osobami o różnym statusie społecznym, mieszkającymi w środowisku miejskim i wiejskim, w województwie mazowieckim i lubelskim a ich dzieci uczęszczały do szkół publicznych oraz niepublicznych. Charakterystykę badanych rodziców, rodzin i dzieci zdolnych przedstawiłam w zbiorczym zestawieniu w tabeli w Aneksie monografii (s. 406-429).

Opracowałam przewodnik do wywiadu z rodzicami, który wyznaczał kierunek prowadzonych rozmów. Rodzice opowiadali o zdolnościach dzieci, ich funkcjonowaniu, o własnych obserwacjach,

refleksjach i doświadczeniach a także życiu całej rodziny. Narracje pozwoliły mi na poznanie ich przekonań i przeżyć. Poznałam, w jaki sposób rodzice dzieci zdolnych opisują swój świat, siebie i swoje refleksje, jakie mają poglądy i świat wartości, jak postrzegają swoje dzieci, ich sukcesy i trudności. Dbając o poufność uzyskanych informacji samodzielnie dokonałam transkrypcji wywiadów.

Uzyskane dane jakościowe opracowałam, bazując na kategoriach Mega-Modelu, do których należą: **ujawnianie i rozpoznanie potencjału dziecka (moment startu i wejście w dziedzinę), wzmocnienia rozwoju potencjału w obrębie dziedziny; rozpoznawanie i pokonywanie ograniczeń w rozwoju potencjału, rozpoznawanie i wzmocnianie właściwości psychospołecznych dziecka oraz wzmocnianie rozwoju zdolności dziecka poprzez wykorzystanie kapitału rodziny i zasobów zewnętrznych.** Przyjęty model zdolności umożliwił przeanalizowanie trajektorii rozwoju zdolności w okresie dzieciństwa w różnych dziedzinach; momentów, w których dzieci mają swoje pierwsze osiągnięcia; obszarów i sposobów ujawniania się „twórczości przez małe t”; stymulatorów i inhibitorów rozwoju zdolności oraz roli rodziców w rozpoznawaniu i rozwijaniu zdolności dzieci.

Analiza procesu **identyfikowania przez rodziców potencjału dzieci** pokazała, że opiekunowie rozpoznają wysoki poziom możliwości swoich dzieci w różnych dziedzinach i podchodzą do swoich nominacji w sposób refleksyjny. Przekonanie o trafności nominacji mają ci rodzice, którzy posiadają przygotowanie w danej dziedzinie (np. wykonują zawód związany z dziedziną). Rodzice, którzy takiej pewności nie posiadają, obawiają się konsekwencji swoich nominacji dla życia dziecka, dlatego starają się uzyskać potwierdzenie swoich intuicji u osób, które darzą autorytetem (wychowawców, nauczycieli, członków rodziny). Rodzice, wskazując dziedziny potencjału dziecka, wymieniali zarówno możliwości intelektualne i twórcze, jak też wskazywali potencjał w dziedzinach: artystycznych (plastyka, muzyka), sporcie, przedmiotach (w zakresie języka ojczystego i obcego, matematyki, przyrody, informatyki) oraz predyspozycje poza przedmiotowe (taneczne, społeczne, techniczne i konstruktorskie oraz orientacja w przestrzeni). W każdej dziedzinie rodzice podawali szereg wskaźników, uzasadniających ich nominacje, w tym m.in. wysokie możliwości intelektualne, zainteresowania, pozytywne emocje, które towarzyszą dzieciom w danej dziedzinie, wysoki poziom koncentracji, zaangażowanie oraz motywację do zajmowania się dziedziną a także osiągnięcia dzieci w dziedzinie (również osiągnięcia szkolne). Nawet rodzice nie posiadający kompetencji specjalistycznych lub pedagogicznych, potrafili podać wskaźniki, które świadczą o wysokim poziomie możliwości dziecka.

Rodzice mają trudności w rozpoznawaniu zdolności twórczych dzieci – chociaż w badanej grupie można wyróżnić tych opiekunów, którzy przypisują zdolności twórcze do określonej dziedziny; tych, którzy dostrzegają zachowania nonkonformistyczne i aktywność twórczą w zabawie oraz tych, którzy w ogólnie nie zauważają u swoich dzieci predyspozycji twórczych. W przypadku rozpoznania zdolności twórczych rodzice dostrzegają negatywne konsekwencje ich posiadania związane z funkcjonowaniem szkolnym.

Badania pokazały także, jakie strategie przyjmują rodzice, by utwierdzić się w swoim przekonaniu o wysokim poziomie możliwości dziecka (np. odwołanie się do autorytetów, porównywanie dziecka z rówieśnikami, odwołanie się do obiektywnych sukcesów dziecka); jak oceniają swoje kompetencje w tym zakresie, jakie posiadają przekonania na temat przyczyn ujawniania się potencjału u konkretnych dzieci oraz przydatności i powszechności określonych zdolności⁶. Rodzice

⁶ Problem ten rozwijam w artykule *Zdolne dziecko – o rodzicielskim etykietowaniu dzieci*. Przeprowadzone analizy wskazują zarówno na zadowolenie rodziców z faktu posiadania przez dziecko określonych zdolności, jak też na ich

są aktywnymi uczestnikami w procesie rozpoznawania potencjału dziecka, chociaż z ich nominacjami nie zawsze łączy się pewność, w jaki sposób powinni postępować, by możliwości dziecka wzmocnić.

Rodzice podejmują wobec swoich dzieci wiele różnorodnych działań, zarówno oddziałujących bezpośrednio, jak i pośrednio na **rozwój rozpoznanego potencjału**. Badani różnicowali zdolności uznając jedne za bardziej wartościowe – i rozwój ich wzmocniali chętniej, zaś inne za mało ważne dla życia dziecka – i te traktowali jako hobby. Sposób wartościowania predyspozycji dziecka jest uzależniony od zamiłowań oraz posiadanych przez rodziców zdolności i wykonywanego zawodu. Uznanie potencjału dziecka za wartościowe sprzyja aktywności opiekunów we **wzmocnianiu możliwości dziecka**: rodzice zachęcają do wczesnego wejścia w dziedzinę; są pierwszymi nauczycielami; rozbudzają miłość do dziedziny; tworzą wzbogacone środowisko domowe; zapewniają dostęp do pomocy, zabawek, sprzętu, instrumentów i innych niezbędnych dla rozwoju przedmiotów; wyrabiają u dziecka pożądane nawyki; uczą wytrwałości i wartościowego spędzania wolnego czasu; wzmocniają siłę psychiczną dziecka, rozbudzają ciekawość i motywację; umożliwiają nabywanie podstawowych umiejętności ważnych w dziedzinie; zapewniają pomoc nauczyciela lub trenera; dbają o odpowiedni poziom edukacji; poszukują możliwości w swoim środowisku rodzinnym i w zasobach zewnętrznych. Ich działania polegają na udzielaniu wsparcia psychicznego, materialnego i organizacyjnego, chociaż jego zakres jest uzależniony od posiadanych zasobów materialnych, miejsca zamieszkania i możliwości organizacyjnych rodziny. Rodzice starają się także wykorzystywać zasoby szkoły, chociaż jest to uwarunkowane postawami nauczycieli, w tym kompetencjami i gotowością pedagogów do zauważania i doceniania potencjału dziecka oraz dostępnymi w szkole programami i zajęciami i zapleczem materialnym. Badani rodzice umożliwili poznanie szczegółowych oddziaływań w rozwijaniu potencjału dziecka w konkretnych dziedzinach.

Rodzice, wzmocniając potencjał dziecka, traktują predyspozycje jako element holistycznego rozwoju dziecka i sposób na wartościowe życie. Jedynie pojedyncze osoby dążą do tego, by dziecko w danej dziedzinie pracowało nad osiągnięciem mistrzostwa (np. poprzez uprawianie wyczynowo określonej dyscypliny sportu).

Kolejny obszar analiz objął **rozpoznawanie i wzmocnianie psychospołecznych właściwości dziecka**. Rodzice zauważają specyficzne dla dziecka cechy i zachowania, szczególnie odnoszące się do jego sfery psychicznej, emocjonalnej i społecznej. Rodzice rozpoznają u swoich dzieci wzmoczoną pobudliwość psychomotoryczną, sensoryczną, intelektualną, wyobraźniową i emocjonalną. Wzmoczona pobudliwość intelektualna jest łączona ze zdolnościami intelektualnymi, sensoryczna – z dziedziną muzyki i plastyki, psychomotoryczna – ze sportem, zaś emocjonalna – ze zdolnościami społecznymi (empatia). Rodzice dostrzegają także zróżnicowaną motywację dziecka w różnych sferach aktywności – jest ona odmienna, gdy zajmują się swoją pasją, inna, gdy się uczą do szkoły, a jeszcze odmienna – gdy stają w obliczu wyzwań. Rodzice motywację tę starają się wzmocnić, ucząc dzieci jak zarządzać czasem, jak radzić sobie z nauką szkolną oraz z rywalizacją i związanymi z nią sukcesami i porażkami. Uczą także cierpliwości, wytrwałości, wysiłku, mierzenia się z ryzykiem oraz pokazują związek pomiędzy pracą a sukcesem. Przy tym w sytuacjach konieczności podjęcia wyzwania jest grupa rodziców, która odgrywa rolę niejednoznaczną wychowawczo, np. przymuszają oni dziecko do udziału w rywalizacji, wykonują pracę za dziecko, zaś porażkę traktują jako osobistą krzywdę i niesprawiedliwość. Działania te obniżają siłę psychiczną młodego człowieka i uczą obarczania winą za porażkę inne osoby.

---

wartościowanie (rodzice określone zdolności cenią bardziej, inne – mniej), co wpływa na ich nastawienie wobec dziecka i jego osiągnięć a także na sam sposób opisywania predyspozycji dziecka.

Szczególnie sfera emocjonalna jest dla wielu rodziców wyzwaniem wychowawczym – opisują swoje dzieci jako te, które charakteryzują się dużą intensywnością emocji, niepokojami i lękami, trudnościami w radzeniu sobie z uczuciami, reakcjami nieadekwatnymi do sytuacji. Dlatego wiele ich działań skierowanych jest na to, by dziecko nauczyło się radzić sobie z emocjami, również w sytuacjach domowych, społecznych i edukacyjnych.

Rodzice przybliżyli także w jaki sposób postrzegają społeczne życie swoich dzieci; opisali ich relacje z rodzeństwem i rówieśnikami. Badani dużą wagę przywiązują do umiejętności społecznych, które nabywają dzieci posiadające rodzeństwo. Są to: tolerancja dla innych zainteresowań i zachowań, przestrzeganie norm, komunikowanie się, współdziałanie, dzielenie się, radzenie sobie z rywalizacją, opiekuńczość. Rodzeństwo motywuje dzieci także do rozwijania własnych, indywidualnych predyspozycji lecz także wzmacnia odporność psychiczną. Także relacje z rówieśnikami są dla rodziców istotne w kształtowaniu charakteru dziecka. Opiekunowie dostrzegają związek pomiędzy posiadanymi przez dziecko zainteresowaniami i potencjałem, a jego pozycją społeczną a także pomiędzy relacjami z rówieśnikami a podejściem dziecka do rozwoju własnych zdolności. Środowisko rówieśnicze nastawione na osiągnięcia pozytywnie motywuje dziecko do wysiłku. Dziecko, chcąc być lubiane, podejmuje działania pozytywnie postrzegane przez grupę (wysiłek w nauce, udział w konkursach i in.). Rówieśnicy wzmacniają motywację do pracy nad sobą; pomagają dookreślić własne mocne strony, mobilizują do udziału w dodatkowych zajęciach i systematyczności. Środowisko o niskich aspiracjach demotywuje dziecko do aktywności; sprawia, że ukrywa ono swoje możliwości lub je zaniża. Stąd również w budowaniu relacji społecznych dziecka zdolnego rodzice zauważają znaczenie siły psychicznej a także ich roli w budowaniu przez dziecko adekwatnej samooceny i docenianiu posiadanych możliwości.

Produktywne nastawienie, siła psychiczna, kompetencje społeczne, umiejętność radzenia sobie z emocjami oraz gotowość do podejmowania wyzwań w kolejnych latach mogą być kluczowe przy podejmowaniu decyzji o pozostaniu w dziedzinie, w której w wieku dziecięcym ujawniły się zdolności.

Kolejną badaną kategorią Mega-Modelu było dostrzegane przez rodziców **ograniczenia we wzmacnianiu rozwoju zdolności dzieci** a także sposoby niwelowania ich. Jak wynika z danych, szczególną rolę odgrywają tu sami rodzice, którzy nie czują się kompetentni, uznają zdolności za mało ważne lub nie posiadają możliwości finansowych i organizacyjnych, by wspierać dziecko w rozwoju. Znaczącą negatywną rolę odgrywa także szkoła i jej zasoby oraz nastawienie nauczycieli, którzy ograniczają się do uczenia według podstawy programowej. Istotnym inhibitorem są także właściwości psychospołeczne dziecka, jego zdrowie a także media⁷.

Są rodzice, którzy pomimo rozpoznania wysokiego poziomu możliwości dziecka, nie podejmują działań na rzecz ich rozwoju, a nawet świadomie podejmują decyzję, by rozwoju ich nie wzmacniać. Dotyczy to sytuacji, gdy rodzice uznają rozwój zdolności za zagrażający dziecku (jego bezpieczeństwu fizycznemu, moralnemu) lub zdolności są uznane za mało wartościowe (nie cenione społecznie lub lekceważone przez samych rodziców). Także brak kompetencji wychowawczych rodziców, w tym umiejętności podtrzymania w dziecku pasji i wzmacniania motywacji i wytrwałości stanowi przeszkodę w rozwijaniu zdolności. Za utrudnienie rodzice uznają także niski status materialny, miejsce zamieszkania i ograniczone zasoby środowiska lokalnego. Istotnym inhibitorem

⁷ Szczegółowe analizy podjęłam pod kątem ograniczającej roli mediów, które są konkurencyjne dla innych zainteresowań. Wątki te opisałam w artykule *Media w życiu zdolnego dziecka w narracjach rodziców*, który został przyjęty do publikacji w czasopiśmie *Studia pedagogiczne*.

jest także szkoła i nauczyciele, tu w szczególności postawy nauczycieli (niski poziom kompetencji, niechęć do zajmowania się zdolnymi uczniami; nastawienie na edukację uczniów przeciętnych, ograniczenie się do realizacji podstawy programowej) oraz niewystarczający poziom oferty edukacyjnej dla dzieci (np. brak zajęć pozalekcyjnych, złe zaplecze materialne szkoły, polityka edukacyjna, brak otwartości na niestandardowe formy nauki). Nie mniej ważne są także cechy psychospołeczne dziecka, w szczególności niski poziom motywacji, brak zainteresowania i wytrwałości. Chociaż część rodziców wykazuje bezradność wobec dostrzeżonych barier, wielu stara się je pokonywać, np. poprzez świadomy wybór dobrej szkoły dla dziecka (takiej, która będzie w dziecku pielęgnowała i doceniała jego predyspozycje); posyłanie na zajęcia dodatkowe, które wzmocnią dziecięce pasje i utrzymają je w dziedzinie posiadanych predyspozycji; wykorzystanie społecznych oddziaływań rówieśników (wysyłanie dziecka na takie zajęcia, które budzą zainteresowanie kolegów lub koleżanek; zachęcanie do wspólnych aktywności); wzmocnianie motywacji i udzielanie wsparcia psychicznego

W świetle wywiadów można określić rodziców jako osoby aktywne, które mając świadomość potencjału dziecka w różnych dziedzinach, pragną je wspierać w rozwoju, chociaż nie zawsze wiedzą, jak to robić i nie zawsze są w stanie pogodzić inne priorytety rodziny ze wzmocnianiem rozwoju możliwości dziecka.

Poznanie narracji rodziców pozwoliło na opis i interpretację pierwszej fazy rozwoju zdolności dziecka oraz przebiegu charakterystycznych dla niej procesów. W konsekwencji przeprowadzonych badań skonstruowałam model teoretyczny rozpoznawania i rozwijania przez rodziców potencjału dzieci w wieku wczesnoszkolnym. W jego obrębie wskazałam kluczowe czynniki sprzyjające identyfikacji i wzmocnianiu potencjału dziecka oraz te, które stanowią w tym zakresie bariery. Model ten prezentuję poniżej.

Model rozpoznawania i wzmocniania rozwoju zdolności dzieci przez rodziców

I. Rozpoznawanie potencjału dziecka

A. Czynniki sprzyjające rozpoznaniu

1. wczesne ujawnienie się zdolności ogólnych, twórczych, kierunkowych;
2. wczesne ujawnienie się zainteresowań kierunkowych, motywacji do zajmowania się dziedziną;
3. obiektywne sukcesy dziecka oraz pragnienie osiągnięć w dziedzinie;
4. kompetencje specjalistyczne i pedagogiczne rodziców;
5. kapitał społeczny rodziny, w tym dostęp do członków rodziny, nauczycieli i specjalistów posiadających kompetencje w zakresie rozpoznawania potencjału dziecka;
6. miejsce zamieszkania, w tym dostęp do zajęć dodatkowych, klubów sportowych, szkół muzycznych i innych miejsc, zatrudniających specjalistów danej dziedziny, posiadających kompetencje w zakresie rozpoznawania potencjału dziecka.

B. Inhibitory rozpoznania

1. brak wiedzy pedagogicznej oraz specjalistycznej rodziców;
2. brak gotowości rodziców do uznania nominacji innych osób.

II. Wzmacnianie rozwoju zdolności dziecka

A. Czynniki sprzyjające wzmacnianiu rozwoju zdolności

1. status społeczno-ekonomiczny rodziny, w tym miejsce zamieszkania, wykształcenie rodziców, posiadane środki materialne wykorzystywane we wzmacnianiu rozwoju zdolności;
2. kompetencje pedagogiczne i psychologiczne rodziców;
3. świat wartości rodziców;
4. posiadanie przez rodziców własnych pasji i zainteresowań oraz wartościowe spędzanie czasu;
5. przekonanie rodziców o możliwości kształtowania właściwości psychospołecznych dziecka i wzmacnianiu jego potencjału;
6. dostęp do wzbogaconego środowiska lokalnego: szkoły, klubów, domów kultury i in.

B. Inhibitory wzmacniania zdolności

1. przekonanie rodziców o utrudniających rozwój właściwościach psychospołecznych dziecka;
2. trudności (w tym choroby) i deficyty dziecka;
3. brak czasu dziecka, wynikający na przykład z nadmiernego obciążenia zajęciami;
4. bierność i bezradność wychowawcza rodziców;
5. brak kompetencji specjalistycznych rodziców w obrębie dziedziny;
6. świat wartości rodziców, w tym w szczególności brak przekonania o wartości posiadania określonych zdolności kierunkowych;
7. uleganie wpływom środowiska szkoły, szczególnie opiniom i wpływom nauczycieli;
8. niski poziom zasobów zewnętrznych środowiska lokalnego.

Ad. I.

1. Skuteczność rozpoznania może być zwiększona poprzez wypracowanie strategii rozpoznawania potencjału dziecka, uwzględniającej zarówno obserwacje rodzicielskie, jak i specjalistyczne.
2. Rozpoznanie potencjału dziecka w dziedzinie przez rodzica posiadającego kompetencje specjalistyczne jest, pomimo subiektywności, trafne.
3. Samo rozpoznanie potencjału dziecka nie oznacza, że zostaną mu zapewnione warunki niezbędne do tego, by wejść w dziedzinę.

Ad. II.

1. Wczesny rozwój zdolności dziecka odbywa się w warunkach domowych, poprzez wzbogacenie środowiska i bogactwo oddziaływań rodzicielskich.
2. Zdolności kierunkowe, w zależności od dziedziny, mogą być wzmacniane poprzez oddziaływania tylko rodziców, tylko nauczycieli lub jednocześnie jednych i drugich.
3. Rozbieżność wartości i celów w oddziaływaniach rodziców i nauczycieli niweluje możliwość skutecznego wzmocnienia rozwoju zdolności dziecka.
4. Rozpoznanie przez rodziców ograniczeń, które towarzyszą wzmacnianiu zdolności dziecka, nie jest równoznaczne z podjęciem przez nich działań naprawczych.

Z modelu wynika, że rola rodziców w rozpoznawaniu i rozwijaniu potencjału dziecka w pierwszych latach jego życia, opiera się zarówno na świadomych postawach i działaniach rodziców, jak i ich oddziaływaniach wynikających z konkretnych warunków społecznych, kulturowych i materialnych.

3.5. Wykorzystanie wyników dla celów poznawczych, teoretycznych i praktycznych

Badania przyczyniły się do poszerzenia stanu wiedzy na temat rozpoznania i wzmacniania przez rodziców rozwoju zdolności dzieci oraz ograniczeń towarzyszących tym procesom. Uzyskane wyniki inspirują do formułowania kolejnych problemów.

Przede wszystkim badania z wykorzystaniem Mega Modelu zdolności będą kontynuowane na kolejnych etapach rozwoju dzieci, zgodnie z trajektorią rozwoju zdolności. Od rodziców uczestniczących w badaniach uzyskałam zgodę na udział w badaniach podłużnych. Doświadczenie teoretyczne i praktyczne obecnie zdobyte będę wykorzystywała w projektowaniu następnej fazy badań.

Za ważne uznaję także doświadczenie w zakresie metodologii badań w pedagogice zdolności związane z prowadzeniem jakościowego wywiadu narracyjnego z rodzicami dzieci zdolnych. Jest to metoda dobrana adekwatnie do przedmiotu badań. Pozwoliła na zgromadzenie wartościowych danych, co powoduje, że nadal będę ją wykorzystywać we własnych badaniach naukowych. To doświadczenie i umiejętności metodologiczne aktualnie wykorzystuję w dydaktyce, w realizacji przedmiotu „Projekt badawczy specjalnościowy” oraz w ramach seminariów dyplomowych.

Do ważnych poznawczo i teoretycznie kwestii wymagających dalszych analiz, a wynikających z dyskusji nad uzyskanymi wynikami, należy rozpoznawanie przez rodziców wzmoczonej pobudliwości dzieci zdolnych oraz metody wychowawcze stosowane wobec dzieci ze wzmoczoną pobudliwością. Innymi istotnymi problemami szczegółowymi są relacje wewnątrzrodzinne dzieci zdolnych z rodzeństwem oraz specyfika wsparcia dla rozwoju potencjałów dziecka w rodzinach wielodzietnych.

Uzyskane wyniki umożliwiły mi także realizację celu teoretycznego. Opracowałam model rozpoznawania i wzmacniania rozwoju zdolności dzieci przez rodziców. Model ten z jednej strony oparty jest na analizach teoretycznych istniejących koncepcji i modeli zdolności, w szczególności na Mega-Modelu, z drugiej – na wynikach badań własnych. Jego ramy stanowią punkt wyjścia do szczegółowych analiz możliwości i ograniczeń rodziców w zakresie rozpoznawania i wzmacniania rozwoju zdolności ich dzieci, ukierunkowują dalsze badania empiryczne w zakresie m.in.: kompetencji specjalistycznych i pedagogicznych rodziców dzieci zdolnych oraz ich przekonań i świata wartości; znaczenia kapitału społecznego, ekonomicznego i kulturalnego rodziców dla skuteczności podejmowanych oddziaływań; znaczenia rodzicielskich pasji i wykonywanego zawodu dla „dziedziczenia” przez dziecko zainteresowań i zdolności; zakresu wykorzystywania przez rodziców zasobów zewnętrznych; sposobów radzenia sobie rodziców z inhibitorami rozwoju potencjału dzieci. Model inspirowane do dalszych badań naukowych, ale także może mieć zastosowanie w praktyce pedagogicznej – służyć w pracy doradczej z rodzicami dzieci zdolnych.

Uznając za Stanisławem Palką wagę związku teorii z praktyką pedagogiczną (Palka, 1989), przeprowadzone badania przyczyniły się do sformułowania konkluzji odnoszących się do praktyki pedagogicznej. Mają one na celu przede wszystkim włączanie rodziców w proces rozpoznawania i rozwijania zdolności dzieci w przedszkolach i w szkołach.

W Polsce widoczny jest brak współpracy pomiędzy nauczycielami a rodzicami dzieci zdolnych, utrudnia to ustalanie i realizację wspólnych celów edukacyjnych i wychowawczych. W niektórych zagranicznych ośrodkach zajmujących się wspieraniem uczniów zdolnych (szczególnie ośrodkach amerykańskich) istotnym elementem pracy jest prowadzenie doradztwa dla rodziców dzieci zdolnych⁸. Rodzice mogą tam znaleźć pomoc w potwierdzeniu lub negacji ich intuicyjnych nominacji zdolności, mogą poradzić się w kwestiach wychowawczych, ukierunkowani są na aspekty prawne, które pozwalają im pozyskać dostęp do dodatkowych programów kształcenia dla ich dzieci, dowiadują się także jak pracować z dzieckiem w domu i jak rozwijać jego cechy pozaintelektualne.

Wyniki przeprowadzonych badań mogą być wykorzystane w opracowaniu programów warsztatów dla pedagogów – doradców rodziców oraz dla samych rodziców dzieci zdolnych. Mogą służyć pedagogom, psychologom pracującym w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, nauczycielom – opiekunom uczniów zdolnych a także doradcom metodycznym zajmującym się współpracą z rodzicami⁹, którzy chcą udzielać wsparcia rodzicom dzieci zdolnych oraz samym rodzicom, poszukującym wiedzy i pomocy. W ramach warsztatów możliwe jest wykorzystanie zarówno wątków dotyczących zakresu i wskaźników rozpoznawania potencjału dzieci, ich właściwości psychospołecznych (tu zwłaszcza wzmożonej pobudliwości i asynchronii rozwojowej), funkcjonowania w różnych środowiskach, jak też propozycji oddziaływań skierowanych na wzmocnienie rozwoju zdolności, motywacji, siły psychicznej, produktywnego nastawienia, kompetencji społecznych i radzenia sobie z dostrzeganymi ograniczeniami. W aspekcie tym istotne staje się poszukiwanie sposobów na zwiększenie zakresu doradztwa prowadzonego przez nauczycieli w przedszkolach, szkołach i placówkach edukacyjnych wobec rodziców dzieci zdolnych. Te wnioski oraz rekomendacje praktyczne wykorzystuję we własnych kontaktach z nauczycielami i pedagogami oraz rodzicami dzieci zdolnych.

3.6. Wkład w rozwój dyscypliny

Mój wkład w rozwój dyscypliny uwzględnia:

- poszerzenie stanu wiedzy na temat zakresu rozpoznania i wzmocnienia przez rodziców rozwoju zdolności dzieci w wieku wczesnoszkolnym oraz ograniczeń towarzyszących tym procesom;
- wykorzystanie Mega-Modelu zdolności jako podstawy teoretycznej w jakościowych badaniach empirycznych rodziców dzieci zdolnych w wieku wczesnoszkolnym;
- podejście metodologiczne: wykorzystanie jakościowego wywiadu narracyjnego w badaniach rodziców dzieci zdolnych;
- autorski model teoretyczny rozpoznawania i wzmocnienia rozwoju zdolności dzieci przez rodziców;
- konkluzje dla praktyki pedagogicznej sformułowane na podstawie uzyskanych wyników.

Poszerzenie stanu wiedzy na temat zakresu rozpoznania i wzmocnienia przez rodziców rozwoju zdolności dzieci w wieku wczesnoszkolnym oraz ograniczeń towarzyszących tym procesom obejmuje w szczególności:

- rodzicielskie wskaźniki stosowane do rozpoznawania zdolności kierunkowych dzieci (muzyczne, twórcze, plastyczne, sportowe, intelektualne, matematyczne, w zakresie języka obcego, w zakresie języka ojczystego, społeczne i przywódcze, taneczne, aktorskie,

⁸ Por. https://gifted.uconn.edu/websites_parents/; <https://www.nagc.org/get-involved/nagc-networks-and-special-interest-groups/networks-parent-community>;

⁹ Doradca taki funkcjonuje przy Biurze Edukacji m.st. Warszawa.

konstruktorskie, techniczne, przyrodnicze, informatyczne, w zakresie orientacji w przestrzeni);

- zakres rodzicielskiego rozpoznania wzmożonej pobudliwości psychomotorycznej, sensorycznej, intelektualnej, wyobraźniowej i emocjonalnej, asynchronii rozwojowej oraz syndromu nieadekwatnych osiągnięć;
- specyfikę rodzicielskiego rozpoznawania potencjału i etykietowania dzieci zdolnych;
- rodzicielskie opisywanie funkcjonowania dziecka zdolnego w środowisku domowym, szkolnym i rówieśniczym;
- rodzicielskie postrzeganie właściwości psychospołecznych dzieci zdolnych;
- szczegółowe działania podejmowane przez rodziców na rzecz wzmocnienia rozwoju konkretnych zdolności kierunkowych dzieci;
- postawy i oczekiwania rodziców wobec działań edukacyjnych i wychowawczych realizowanych w szkołach i w innych placówkach edukacyjnych;
- zakres wykorzystywania przez rodziców zasobów dostępnych w środowisku, w którym żyją;
- ograniczenia dostrzegane przez rodziców w rozwijaniu konkretnych zdolności kierunkowych dzieci;
- sposoby pokonywania przez rodziców dostrzeżonych ograniczeń w rozwoju zdolności kierunkowych.

Mega-Model zdolności w badaniach empirycznych dotyczących rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym umożliwia stwierdzenie, że rodzice są tymi, którzy rozpoznając potencjał swoich dzieci, decydują o momencie startu wejścia w dziedzinę. W obszarach rozpoznanego potencjału wiek wejścia w dziedzinę zależy od jej rodzaju, postaw i kompetencji rodziców oraz ich gotowości do wykorzystywania zasobów środowiska. Wejście w dziedzinę wiąże się z kształtowaniem osoby – w tym procesie rodzice odgrywają istotną rolę. Uczą jak kochać dziedzinę, wzmocniają postawę twórczą (twórczość przez małe t) oraz pożądane cechy psychospołeczne (motywację, siłę psychiczną, produktywną nastawienie, umiejętności społeczne, gotowość do podejmowania wyzwań). Rodzice są także tymi, którzy rozpoznają ograniczenia rozwoju zdolności i je niwelują. Badania dotyczą dzieci młodszych, dla których rola rodziców jest kluczowa w rozpoznawaniu i wzmocnianiu posiadanego przez nie potencjału. Fakt zignorowania przez opiekunów wysokiego poziomu możliwości dziecka może skutkować zaprzepaszczeniem ich. W wielu obszarach nie jest możliwe odrobienie zaległości, które mają miejsce w dzieciństwie – stąd nawet posiadanie ponadprzeciętnego potencjału nie gwarantuje osiągnięć w dziedzinie, jeżeli nie dziecko nie otrzymuje już w pierwszych latach życia adekwatnego wsparcia ze strony rodziców. Moje badania empiryczne potwierdziły znaczenie kluczowych kategorii Mega-Modelu w odniesieniu do rodzicielskich działań na rzecz rozpoznawania i rozwijania potencjału dziecka w jego wczesnych etapach rozwoju.

Za wkład w dziedzinę uznaję także zastosowane podejście metodologiczne, bazujące na wykorzystaniu jakościowego wywiadu narracyjnego w badaniach dużej próby rodziców dzieci zdolnych. Podejście to wykracza poza powszechnie stosowane metody bazujące na analizach ilościowych. Zastosowana metoda pozwoliła na dogłębne poznanie specyfiki funkcjonowania rodziny dzieci zdolnych a także poznanie procesu budowania refleksji rodziców oraz ich motywacji w oddziaływaniach na rzecz rozpoznawania i rozwijania zdolności dzieci, lecz także może być stosowana w dalszych badaniach empirycznych w obszarze pedagogiki zdolności.

Znaczącym elementem jest stworzenie autorskiego teoretycznego modelu rozpoznawania i wzmocnienia rozwoju zdolności dzieci przez rodziców. Model ten obejmuje kluczowe czynniki mające znaczenie dla rozpoznawania potencjału i wzmocnienia rozwoju dzieci w ich pierwszych latach życia. Uwzględnia także inhibitory rozpoznawania i rozwijania potencjału dzieci przez

rodziców. Model może być pomocny zarówno w pracy naukowej, ukierunkowując cele badawcze nad rodziną dzieci zdolnych, jak i w działaniach praktycznych, skierowanych na współpracę pedagogów z rodzicami dzieci zdolnych.

Wkładem w rozwój dziedziny są także konkluzje pedagogiczne wypracowane na podstawie uzyskanych wyników. Ukierunkowują one uwagę na znaczenie doradztwa pedagogicznego dla rodziców dzieci zdolnych oraz rolę współpracy nauczycieli i rodziców dzieci zdolnych. Obszary te generują wiele nowych problemów badawczych, zasługujących na dalszą eksplorację, w tym zakres oczekiwań rodziców dzieci zdolnych wobec szkoły i nauczycieli, sposoby budowania partnerskich relacji pomiędzy nauczycielami i rodzicami dzieci zdolnych, kompetencje doradcze pedagogów szkolnych i nauczycieli w zakresie doradztwa dla rodziców dzieci zdolnych.

Zaprezentowana jako najważniejsze dokonanie monografia, otwiera możliwości kontynuowania badań na temat znaczenia rodziców dla odkrywania i wzmacniania dziecięcych zdolności, co będzie służyło dalszemu rozwojowi pedagogiki.

4. Inne wybrane osiągnięcia naukowe

Mój główny obszar badawczy dotyczy opisanego głównego osiągnięcia naukowego, monografii: *Rozpoznawanie potencjału oraz wzmocnienia i ograniczenia rozwoju zdolności dzieci w narracjach rodziców*. Problematykę zdolności poruszam także w monografiach i artykułach współautorskich¹⁰, które także przedstawiam do oceny. Są to:

- monografie współautorskie i książki redakcyjne:
  - o Baum, A., Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). *Korelaty uzdolnień szachowych. Środowiskowe badania nad młodymi adeptami królewskiej gry*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
  - o Baum, A., Łukasiewicz-Wieleba, J., Wiśniewska, J., Konieczna, I. (2017). *Innowacyjne wspieranie rozwoju uczniów. Projekt Edukacja przez Szachy w Szkole*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
  - o Baum, A., Łukasiewicz-Wieleba, J. (2015). *Kompleksowe wspieranie uczniów uzdolnionych. Program WARS i SAWA*, Warszawa: Wydawnictwo APS.
  - o Łukasiewicz-Wieleba, J. (red.). (2014). *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
  - o Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2013). *Rodzicielskie sposoby rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
  - o Jabłonowska, M. Łukasiewicz-Wieleba, J. (red.) (2011). *Drogi rozwoju zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Universitas Rediviva.
- Artykuły autorskie:
  - o Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). "Zdolne dziecko" – o rodzicielskim etykietowaniu dzieci, *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* 6.
  - o Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). Media w życiu zdolnego dziecka w narracjach rodziców, *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne* 32(2).
  - o Łukasiewicz-Wieleba, J. (2015). Zainteresowania techniczne i informatyczne dzieci w wieku wczesnoszkolnym. *Ruch Pedagogiczny* 4.
- Artykuły współautorskie:

¹⁰ Wkład procentowy oraz opis moich działań autorskich w wymienionych publikacjach znajduje się w rozdziale 5 autoreferatu.

- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, (2015). Rodzicielskie sposoby rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności uczniów niepublicznych szkół wiejskich i miejskich oraz ich uwarunkowania. *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne* 25.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, (2015). Postawy rodziców a rozpoznawanie i rozwijanie zdolności dzieci. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* 4.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2014). Rodzinne uwarunkowania rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności dzieci uczących się w szkołach publicznych i niepublicznych. *Ruch Pedagogiczny* 4.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2014). Wykształcenie matki jako czynnik różnicujący rodzicielskie strategie rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności dzieci. *Chowanna* 2(43).

Pozostałe artykuły, opublikowane najczęściej w pracach zbiorowych, podejmują wątki z obszaru pedagogiki zdolności a także innych tematów pedagogicznych. Ich lista znajduje się w dalszej części autoreferatu.

5. Kompletny wykaz opublikowanych prac naukowych oraz bibliometryczne wskaźniki dokonań naukowych po uzyskaniu stopnia doktora

5.1. Bibliometryczne wskaźniki dokonań naukowych

Moja praca naukowo-badawcza, realizowana w okresie po doktoracie, jest podparta wieloma publikacjami. Na dzień 7 grudnia 2018r. suma punktów na podstawie analizy bibliometrycznej, która uwzględnia punktację MNiSW wynosi 365. Szczegółowy wykaz publikacji umieściłam w dalszej części dokumentu. Współczynnik cytowalności na podstawie bazy Google Scholar wynosi 9, zaś indeks Hirscha – 2. Własne analizy cytowalności przeprowadzone na podstawie dostępnych źródeł wskazują, że moje prace były cytowane w 40 publikacjach innych autorów, również w pracach obcojęzycznych.

Liczba publikacji: 57

Impact Factor wg listy JCR: 0

Całkowita liczba punktów wg MNiSW (Baza Wiedzy APS – stan na 7 grudnia 2018): 365

Łączna liczba cytowań publikacji

Według bazy Publish of Perish/Google Scholar: 9

Według własnych wyliczeń: 18 w czasopismach naukowych, 2 w monografiach naukowych, 20 w artykułach w pracach zbiorowych;

Indeks Hirscha wg bazy Publish of Perish/Google Scholar (bez autocytowań): 1

Recenzje artykułów naukowych: 1

5.2. Publikacje naukowe w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH, ERIH Plus) (5.1.)

(liczba prac: 7)

Po uzyskaniu stopnia doktora:

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). Zdolne dziecko” – o rodzicielskim etykietowaniu dzieci. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* 6, s. 35–45.

MNiSW 2018=8 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, (2015). Rodzicielskie sposoby rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności uczniów niepublicznych szkół wiejskich i miejskich oraz ich uwarunkowania. *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne* 25. Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego, s. 127–149¹¹.

MNiSW 2015=9 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2015). Zainteresowania techniczne i informatyczne dzieci w wieku wczesnoszkolnym. *Ruch Pedagogiczny* 4, s. 61–76.

MNiSW 2015=10 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, (2015). Postawy rodziców a rozpoznawanie i rozwijanie zdolności dzieci. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* 4, s. 48–58¹².

MNiSW 2015=8 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2014). Rodzinne uwarunkowania rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności dzieci uczących się w szkołach publicznych i niepublicznych. *Ruch Pedagogiczny* 4, s. 85–95¹³.

MNiSW 2015=10 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2014). Wykształcenie matki jako czynnik różnicujący rodzicielskie strategie rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności dzieci. *Chowanna* 2(43), s. 301–319¹⁴.

MNiSW 2015=6 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2013). Problemy rodzinne a rozpoznawanie dziecięcych zdolności i zainteresowań. *Praca socjalna* 4, s. 66–89¹⁵.

MNiSW 2013=6 pkt

Ponadto, posiadam informację o przyjęciu do druku artykułu:

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). Media w życiu zdolnego dziecka w narracjach rodziców. *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne*, 32(2).

---

¹¹ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w obrębie którego powstały badania będące podstawą artykułu, opracowaniu narzędzi badań i koncepcji artykułu, napisanie części przeglądowej. Swoje udziały procentowe szacuję na 50%.

¹² Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w obrębie którego powstały badania będące częścią artykułu, opracowaniu narzędzi badań i koncepcji artykułu, napisanie części przeglądowej. Swoje udziały procentowe szacuję na 50%.

¹³ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w obrębie którego powstały badania będące częścią artykułu, opracowaniu narzędzi badań i koncepcji artykułu, napisanie części przeglądowej. Swoje udziały procentowe szacuję na 50%.

¹⁴ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w obrębie którego powstały badania będące częścią artykułu, opracowaniu narzędzi badań i koncepcji artykułu, napisanie części przeglądowej. Swoje udziały procentowe szacuję na 50%.

¹⁵ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w ramach którego były realizowane badania opisane w artykule, opracowaniu narzędzi badań i koncepcji artykułu, napisanie części przeglądowej. Swoje udziały procentowe szacuję na 50%.

5.3. Publikacje naukowe w czasopismach międzynarodowych i krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w pkt. 1.1.

(liczba prac: 2)

Łukasiewicz-Wieleba, J., Jabłonowska, M. (2011). Dokonania graficzne – obszary i metody poznawania wybranych aspektów predyspozycji twórczych studentów pedagogiki. *Kognitywistyka i media*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek¹⁶.

MNiSW 2017=3 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, (2016). Wybrane problemy rodzinne a rozwijanie dziecięcych zainteresowań i zdolności. W: (red.) E. Adasiewicz, S. Cudak, *Współczesna rodzina w Polsce – zagrożenia i nadzieje. Studia i Monografie* nr 65. Łódź-Warszawa: Społeczna Akademia Nauk¹⁷.

5.4. Monografie naukowe

(liczba prac: 6)

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). *Rozpoznawanie potencjału oraz wzmocnienia i ograniczenia rozwoju zdolności dzieci w narracjach rodziców*. Wydawnictwo APS. ISBN 978-83-66010-10-9, 440 s.

MNiSW 2018=25 pkt

Baum, A., Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). *Korelaty uzdolnień szachowych. Środowiskowe badania nad młodymi adeptami królewskiej gry*. Warszawa: Wydawnictwo APS. ISBN 978-83-64953-93-4, 224 s¹⁸.

MNiSW 2018=25 pkt

Baum, A., Łukasiewicz-Wieleba, J., Wiśniewska, J., Konieczna, I. (2017). *Innowacyjne wspieranie rozwoju uczniów. Projekt Edukacja przez Szachy w Szkole*. Warszawa: Wydawnictwo APS. ISBN 978-83-64953-64-4, 224 s¹⁹.

MNiSW 2017=25 pkt

¹⁶ Mój udział w tworzeniu tekstu polegał na przeprowadzeniu badań, opracowaniu i napisaniu części dotyczącej badań studentów APS będących uczestnikami kursów grafiki komputerowej (analiza wytworów). Swoj udział procentowy szacuję na 50%.

¹⁷ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w obrębie którego powstały badania będące częścią artykułu, opracowaniu narzędzi badań i koncepcji artykułu, napisanie części przeglądowej. Swoj udział procentowy szacuję na 50%.

¹⁸ Mój udział w tworzeniu książki polegał na dobrze koncepcji teoretycznej do badań, przygotowaniu narzędzi badawczych dla dzieci, napisaniu rozdziałów *Uwarunkowania wybitnych uzdolnień*, *Dyskusja wyników* oraz przygotowanie podrozdziału *Zdolności twórcze - wyniki testów twórczości* (opracowanie, interpretacja badań oraz napisanie tekstu). Swoj udział procentowy w powstanie monografii szacuję na 50%.

¹⁹ Mój udział w tworzeniu książki polegał na napisaniu wstępu, zakończenia, 4 rozdziałów przeglądowych, opracowaniu, analizie i interpretacji części badań oraz napisanie podrozdziałów ukazujących wyniki empiryczne. Swoj wkład procentowy w powstanie monografii szacuję na 35%.

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2015). *Kompleksowe wspieranie uczniów uzdolnionych. Program WARS i SAWA*. Warszawa: Wydawnictwo APS. ISBN 978-83-64953-25-5, 224 s²⁰.

MNiSW 2015=25 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2013). *Rodzicielskie sposoby rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Wydawnictwo APS. ISBN 978-83-62828-81-4, 222 s²¹.

MNiSW 2013=20 pkt

Łaszczyk, J., Jabłonowska, M., Łukasiewicz-Wieleba, J., Makaruk, A.R., Trzcńska-Król, M. (2012). *Trening twórczości z komputerem*. Warszawa: Wydawnictwo APS. ISBN 9788376965963²².

MNiSW 2012=20 pkt

5.5. Redakcja prac zbiorowych

(liczba prac: 2)

Łukasiewicz-Wieleba, J. (red.) (2014). *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo APS. ISBN 978-83-62828-97-5, 200 s.

MNiSW 2015=4 pkt

Jabłonowska, M. Łukasiewicz-Wieleba, J. (red.) (2011). *Drogi rozwoju zainteresowań i zdolności*, Warszawa: Universitas Rediviva²³.

MNiSW 2011=4 pkt

5.6. Rozdziały w książkach

(liczba prac: 19)

Baum, A. Łukasiewicz-Wieleba, J., (2017). Wspieranie rozwoju umiejętności społecznych dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dzieci o szczególnych uzdolnieniach. W: (red.) A. Jegier. B. Szurowska, *Umiejętności społeczne dzieci. Kształtowanie rozwoju emocjonalno-społecznego dzieci w normie rozwojowej*. Warszawa: Wydawnictwo Difin, s. 206–227.

MNiSW 2017=5 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Trzcńska-Król, M. (2016). Komunikacja, relacje i współpraca nauczycieli i rodziców. Koherencja ocen jako element dialogu pomiędzy nauczycielami a rodzicami. W: (red.) D. Jankowska, M. Grzelak-Klus, *Pedagogika dialogu. Dialog jako droga rozumienia i samorozwoju*. Warszawa: Wydawnictwo APS, s. 233–242.

MNiSW 2016=4 pkt

---

²⁰ Mój udział w tworzeniu książki polegał na kierowaniu projektem badawczym, w obrębie którego prowadzone były badania będące podstawą empiryczną publikacji, opracowaniu koncepcji badań oraz narzędzi badawczych, organizacji i przeprowadzeniu badań; opracowaniu koncepcji publikacji, napisanie części przeglądowej, opracowaniu części wyników badań. Swoją udział procentowy szacuję na 50%.

²¹ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w obrębie którego powstały badania będące częścią artykułu, opracowaniu narzędzi badawczych, przeprowadzeniu badań, opracowaniu koncepcji książki, napisanie części teoretycznej, w tym opracowanie modelu rozpoznawania i rozwijania dziecięcych zainteresowań i zdolności oraz przeprowadzenie dyskusji wyników. Swoją udział procentowy szacuję na 50%.

²² Mój udział w tworzeniu książki polegał na wymyśleniu i opracowaniu koncepcji treningu twórczości z komputerem oraz zaprojektowaniu prawie wszystkich zadań treningu zawartych w publikacji. Swoją udział procentowy szacuję na 25%.

²³ Mój udział w redakcji publikacji polegał na poddaniu pomysłu na prowadzone badania naukowe, będące podstawą publikacji, udziale w prowadzonych badaniach, wspólnym opracowaniu koncepcji i struktury książki, wspólną pracą nad tekstem wstępu i zakończenia. Swoją udział procentowy szacuję na 35%.

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2014). Współdziałanie nauczycieli i rodziców. W: (red.) J. Łukasiewicz-Wieleba, *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo APS, s. 15–26.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2014). Nauczyciel – inhibitor i inicjator współpracy z rodzicami. W: (red.) J. Łukasiewicz-Wieleba, *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo APS, s. 27–38.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2014). Dziecko jako podmiot działań nauczycieli i rodziców. W: (red.) J. Łukasiewicz-Wieleba, *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo APS, s. 59–67.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A., Trzcńska-Król, M. (2014). Wzajemne relacje i komunikacja nauczycieli i rodziców. Podsumowanie i dyskusja wyników. W: (red.) J. Łukasiewicz-Wieleba, *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo APS, s. 123–134.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2014). Autorytet nauczyciela. W: (red.) S. Kuruliszwili, *Technologie informacyjne a zmiany współczesnej edukacji*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 119–141.

MNiSW 2017=5 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2013) Nauczyciele a rozpoznawanie zdolności uczniów. W: (red.) E. Musiał, M. Bednarska, *Współczesna przestrzeń edukacyjna. Geneza, przemiany, nowe znaczenia*. Kraków: Tom 2. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 363–378²⁴.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. Baum, A. (2013). Problemy rodzinne a rozpoznawanie zdolności dzieci pochodzących ze środowiska wiejskiego. W: (red.) M. Jabłonowska, *Środowisko edukacyjne uczniów zdolnych*. Warszawa: Universitas Rediviva, s. 44–58²⁵.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2013). Szkoła i nauczyciele wobec uczniów zdolnych. W: (red.) M. Jabłonowska, *Środowisko edukacyjne uczniów zdolnych*. Warszawa: Universitas Rediviva, s. 147–162.

MNiSW 2017=4 pkt

---

²⁴ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w ramach którego były realizowane badania opisane w artykule, opracowaniu narzędzi badań i koncepcji artykułu, napisanie części przeglądowej. Swoje udziały procentowe szacuję na 50%.

²⁵ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w ramach którego były realizowane badania opisane w artykule, opracowaniu narzędzi badań i koncepcji artykułu, napisanie części przeglądowej. Swoje udziały procentowe szacuję na 50%.

Baum, A., Łukasiewicz-Wieleba, J. (2013). Potencjał dzieci w kontekście odpowiedzialności rodziców. W: (red.) A. Jegier, *Rodzice, nauczyciele, media. Kto ponosi odpowiedzialność za wychowanie i edukację dzieci?*. Wydawnictwo Difin, Warszawa, s. 106–118²⁶.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2011). Rówieśnicy wobec zdolnych. W (red.) M. Jabłonowska, J. Łukasiewicz-Wieleba, *Drogi rozwoju zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Universitas Rediviva, s. 201–234.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2011). Metody identyfikacji uczniów zdolnych. W: (red.) M. Jabłonowska, J. Łukasiewicz-Wieleba, *Drogi rozwoju zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Universitas Rediviva, s. 235–270.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2011). Przykłady narzędzi wspomagających nauczycielską identyfikację ucznia. W: (red.) M. Jabłonowska, J. Łukasiewicz-Wieleba, *Drogi rozwoju zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Universitas Rediviva, s. 271–292.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2011). Cechy i zachowania zdolnych w świetle opinii uczniów. W: (red.) M. Jabłonowska, J. Łukasiewicz-Wieleba, *Drogi rozwoju zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Universitas Rediviva, s. 159–200²⁷.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. Jabłonowska, M. (2010). Model pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym. W: *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały szkoleniowe Część II*. Warszawa: MEN, 251–283²⁸.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2011). Usprawnianie pamięci jako element samorozwoju. W: (red.) J. Łaszczuk, M. Jabłonowska, *Wokół problemów zdolności*. Wydawnictwo Universitas Rediviva, Warszawa, s. 176–192.

MNiSW 2017=4 pkt

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2011). Grafika komputerowa jako narzędzi twórczości młodzieży. W: (red.) S. Kuruliszwili, *Komputer w edukacji gimnazjalno-licealnej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, s. 51–78.

MNiSW 2017=4 pkt

---

²⁶ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na kierowaniu projektem badawczym, w ramach którego były realizowane badania opisane w artykule, opracowaniu narzędzi badań i koncepcji artykułu, napisanie części przeglądowej. Swoją udział procentowy szacuję na 50%.

²⁷ Mój udział w tworzeniu artykułu polegał na napisaniu części przeglądowej artykułu i podsumowania; ponadto jestem współautorką pomysłu badań wykorzystanych w tej pracy oraz pomysłu na tematykę artykułu. Swoją udział procentowy szacuję na 50%.

²⁸ Mój udział w tworzeniu opracowania polegał na zainicjowaniu udziału w projekcie, w ramach którego powstał model, opracowaniu aspektów metodycznych pracy z uczniem zdolnym. Swoją udział procentowy szacuję na 40%.

Łukasiewicz-Wieleba J. (2010). Kultura wizualna a Internet. W: (red.) M. Sokołowski, *Oblicza Internetu. (Re)definiowanie sieci*. Elbląg: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu, s. 139–144.

MNiSW 2017=4 pkt

5.7. Skrypty lub podręczniki

(liczba prac: 1)

Łukasiewicz-Wieleba, J., Jabłonowska, M. (2010). *Zdolności i twórczość. Skrypt dla studentów*. Wydawnictwo APS. ISBN 9788389600868, 193 s²⁹.

5.8. Sprawozdania

(liczba prac: 1)

Łukasiewicz-Wieleba, J. XIV Międzynarodowa Konferencja Naukowa PTU „Europejczyk twórcą cywilizacji rozwoju i postępu”. Sprawozdanie z konferencji. *Ruch Pedagogiczny* 3/2012. s. 145–147.

5.9. Niepublikowane raporty i sprawozdania

(liczba prac: 5)

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). Raport z realizacji projektu *Orły nie wchodzą po schodach* dla Fundacji Pomoc Polakom na Wschodzie oraz z badań nauczycieli z polskich szkół na temat potrzeb polskich szkół na Litwie. Warszawa.

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). Raport z badań. *Uwarunkowania efektywnego działania samorządów uczniowskich w warszawskich szkołach ponadpodstawowych*. Warszawa. W ramach przedmiotu Projekt badawczy specjalnościowy. Opracowany na podstawie badań studentów.

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2017). Raport z realizacji projektu *Orły nie wchodzą po schodach* dla Fundacji Pomoc Polakom na Wschodzie. Warszawa.

Łukasiewicz-Wieleba, J. (red.) (2017). Raport z badań WiS. W ramach przedmiotu Projekt badawczy specjalnościowy. Autorami są studenci.

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2017). Opracowanie tematyczne: *Wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych*. Dla: Związek Miast Polskich, w ramach projektu „Wsparcie kadry JST w zarządzaniu oświatą ukierunkowane na rozwój uczniów i kluczowych kompetencji uczniów”; ZMP, ORE.

5.10. Publikacje w ramach Polskiego Towarzystwa Uniwersalistycznego

(liczba prac: 4)

Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2015). Życie jako wyzwanie. Refleksje wokół filozofii Andrzeja Grzegorzczaka. W: (red.) A. Góralski, *Andrzej Grzegorzczak. Człowiek i dzieło*. Universitas Rediviva. s. 101–111

MNiSW 2017=4 pkt

---

²⁹ Mój udział w tworzeniu publikacji polegał na opracowaniu koncepcji oraz napisaniu części dotyczącej twórczości – strony od 65 do 191. Swoją udział procentowy szacuję na 60%.

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2011). Relacje twórca – odbiorca – sztuka. W: (red.) J. Łaszczuk, *Filozofia i pedagogika twórczości – główne problemy, zasadnicze rozstrzygnięcia*. Warszawa: Universitas Rediviva.

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2010-2011). Historia a wspólnotowość. W: *Wspólnotowość i postawa uniwersalistyczna. Rocznik PTU*, nr 7.

Łukasiewicz-Wieleba, J. (2009). Mitologizowanie świata w kontekście dylematów kultury. W: (red.) J. Łaszczuk, *Uniwersalizm i twórczość*. Warszawa: Universitas Rediviva.

6. Aktywny udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych, seminariach i warsztatach

- Konferencja *Zdolne dziecko cudzoziemskie w placówce oświatowej*;
Organizator WCIES
Termin i miejsce: 15 maja 2018, Warszawa
Wykład: Tradycyjna edukacja a nietradycyjne ścieżki rozwijania zdolności
- Konferencja podsumowująca projekt Wsparcie kadry JST w zarządzaniu oświatą ukierunkowane na rozwój uczniów i kluczowych kompetencji uczniów
Organizator: Związek Miast Polskich, Ośrodek Rozwoju Edukacji
Termin: 14-15 marca 2018, Kielce
Wykład: Opracowanie tematyczne: Wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych
- Seminarium: Innowacje pedagogiczne w praktyce
Organizator: APS i Fundacją Centrum Wspierania Zdolności
Termin i miejsce: 23 lutego 2018, Warszawa
Referat: Od pomysłu do innowacji
Inne funkcje: współorganizatorka
- Konferencja Szachy w Mazowieckiej Szkole
Organizator: MSCDN
Termin i miejsce: 15.02.2018, Warszawa
Wykład. Koncepcja wielorakich talentów twórczych C.W. Taylora w kontekście edukacji szachowej
- Międzynarodowa Konferencja Metodyczna Ogólnopolskiego Projektu „Edukacja przez Szachy w Szkole” oraz „WARS i SAWA grają w szachy”
Organizator: Polski Związek Szachowy, Biuro Edukacji m. st. Warszawy
Termin i miejsce: 19-20 maja 2017, Warszawa
Współautorstwo w opracowaniu referatu: Baum, A., Baum, M., Łukasiewicz-Wieleba, J.: „Wszyscy gramy w szachy!” Doświadczenia i opinie realizatorów projektu „Edukacja przez Szachy w Szkole”
- Konferencja Naukowa Program WARS i SAWA jako kluczowy element Warszawskiego Systemu Wspierania Uzdolnionych
Organizator: APS, Biuro Edukacji m. st. Warszawy, WCIES
Termin i miejsce: 7 kwietnia 2016, Warszawa

Referat: Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A., Kompleksowe wspieranie uczniów uzdolnionych – przedstawienie wyników badań naukowych nt. programu WARS i SAWA
Inne funkcje: współorganizatorka

- Inauguracja VIII edycji programu WARS i SAWA. Seminarium wiedzy.

Organizator: WCIES

Termin i miejsce: 1 grudnia 2016, Warszawa

Referat: O osiągnięcia uczniów, nauczycieli, szkół...

- Międzynarodowa Konferencja Aktywni rodzice w przyjaznej szkole.

Organizator: Biuro Edukacji m.st. Warszawy, WCIES

Termin i miejsce: 21 czerwca 2016, Warszawa

Wykład: Współpraca szkoły z rodzicami jako czynnik wpływający na efektywność kształcenia

- VIII Warszawskie Forum Edukacyjne: Twórczy nauczyciel – twórczy uczeń.

Organizator: WCIES

Termin i miejsce: 8 czerwca 2016, Warszawa

Udział w panelu dyskusyjnym: Ile kreatywności twórczego nauczyciela jest w jego zdolnym uczniu?

- I Przegląd Twórczości Warszawskich Nauczycieli,

Organizator: WCIES

Termin i miejsce: 7 maja 2016r., Warszawa

Wykład: Pasjonaci, artyści, innowatorzy... O nauczycielskiej drodze do samorealizacji

- Międzynarodowa Konferencja Polskiego Towarzystwa Uniwersalistycznego Wspólnotowość a solidarność – główne problemy filozoficzne i społeczne

Organizator: APS, PTU

Termin i miejsce: 11 maja 2016r., Warszawa

Referat: J. Łukasiewicz-Wieleba, A. Baum Solidarność społeczna a podejmowanie wyzwań. O dokonaniach wybitnych kobiet

- XXV Międzynarodowy Salon Edukacyjny Perspektywy

Organizator: Perspektywy

Termin i miejsce: 27 lutego 2016, Warszawa

Wypowiedź: Uczeń uzdolniony jako podmiot oddziaływań pedagogicznych

- Seminarium inauguracyjne VII edycję Programu WARS i SAWA

Organizator: WCiES

Termin i miejsce: 13 stycznia 2016 r., Warszawa

Wykład Program WARS i SAWA przykładem systemowego rozwiązania w kształceniu uczniów zdolnych

- Konferencja „Czy nasza szkoła może wykształcić noblistę?”

Organizator: WCIES

Termin i miejsce: 18 marca 2015r. Warszawa

Referat J. Łukasiewicz-Wieleba, A. Baum, Czy człowiek wybitny to wyjątek czy reguła? Kogo uważamy za wybitnego?

- Seminarium inauguracyjne VI edycję programu WARS i SAWA

Organizator: WCiES, Biuro Edukacji m.st. Warszawa

Termin i miejsce: 20 listopada 2014r. Warszawa

Udział w panelu dyskusyjnym

- VI Konferencja Pedagogiki Dialogu „Dialog jako droga rozumienia świata, siebie i innych. (Po)rozumienie i (współ)praca środowisk szkoły i rodziny – fakty i mity

Organizator: Katedra Podstaw Pedagogiki APS

Termin i miejsce: 4 grudnia 2014r. Warszawa

Udział w panelu dyskusyjnym

- XVI Międzynarodowa konferencja naukowa PTU „Intelektualiści i młoda inteligencja budowniczymi społeczeństw obywatelskich – wyzwania, dokonania, zatory, porażki”.

Organizator: PTU, APS

Termin i miejsce: 12-14 maja 2014r. Warszawa

Referat: J. Łukasiewicz-Wieleba, A. Baum, Życie jako wyzwanie – wokół filozofii Andrzeja Grzegorzcyka

- Seminarium inauguracyjne V edycję programu WARS i SAWA

Organizator: WCiES

Termin i miejsce: 21 listopada 2013r. Warszawa

Wykład: Program WARS i SAWA przykładem systemowego rozwiązania w kształceniu uczniów zdolnych

- Konferencja metodyczna Kształcenie uczniów szczególnie uzdolnionych

Organizator: Prywatne LO nr 51 i Prywatne Gimnazjum nr 34 im. H. Wawelberga

Termin i miejsce: 19 listopada 2013r. Warszawa

Wykład: Rozpoznawanie i kształcenie uczniów zdolnych w kontekście rozwiązań systemowych

- IV Międzynarodowa Konferencja Środowisko edukacyjne ucznia zdolnego

Organizator: ZMiPZ APS

Termin i miejsce: 26 września 2013r. Warszawa

Referat: Łukasiewicz-Wieleba, J. Baum, A. Problemy rodzinne a rozpoznawanie zdolności dzieci pochodzących ze środowiska wiejskiego

Referat: Szkoła i nauczyciele wobec uczniów zdolnych

Inne funkcje: współorganizatorka, prowadzenie sesji

- Konferencja Uczeń zdolny – uczeń o specjalnych potrzebach edukacyjnych

Organizator: SP 171 oraz Przedszkole 261

Termin i miejsce: 5 czerwca 2013r. Warszawa

Referat: J. Łukasiewicz-Wieleba, A. Baum, Rodzinne uwarunkowania rozpoznawania i rozwijania zdolności

- Konferencja „Szkoła odkrywająca i wspierająca zdolności szansą dla przyszłości edukacji”

Organizator: Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji

Termin i miejsce: 20 marca 2013r. Opole

Wykład: Organizacja kształcenia uczniów zdolnych w kontekście systemowych rozwiązań

- IV Forum Edukacyjne

Organizator: WCIES

Termin i miejsce: 30 marca 2012, Warszawa

Warsztaty: Kompetencje nauczyciela ucznia zdolnego – warsztaty

- Seminarium w ramach kursu doszkalającego dla liderów szkolnych zespołów wspierania uzdolnionych, IV edycja programu WARS i SAWA

Organizator: WCIES

Termin i miejsce: 28 listopada 2012, Warszawa

Wykład: Nauczycielskie sposoby rozpoznawania zdolności

- Wojewódzka Konferencja Jakich systemowych rozwiązań w kształceniu uczniów zdolnych potrzebuje współczesna szkoła?

Organizator: ORE

Termin i miejsce: 20 września 2012 Lublin

Wykład: Organizacja kształcenia uczniów zdolnych w kontekście systemowych rozwiązań w pracy z uczniem zdolnym

Inne funkcje: prowadzenie sesji

- Seminarium w ramach kursu doszkalającego dla liderów szkolnych zespołów wspierania uzdolnionych, III edycja programu WARS i SAWA

Organizator: WCIES

Termin i miejsce: 29 listopada 2011, Warszawa

Wykład: Nauczycielskie sposoby rozpoznawania zdolności

- III Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Metodyczna Uczeń zdolny i twórczy w środowisku szkolnym

Organizator: ZMiPT APS

Termin i miejsce: 22-23 września 2011 Warszawa

Usprawnianie pamięci jako element samorozwoju

Inne funkcje: współorganizatorka, prowadzenie sesji

- Jubileuszowa Konferencja Filozofia i pedagogika twórczości – główne problemy, podstawowe rozstrzygnięcia

Organizator: APS

Termin i miejsce: 12-13 maja 2011, Warszawa

Referat: Relacje twórca – odbiorca – sztuka

- Ogólnopolska Konferencja Budowanie koalicji na rzecz ucznia zdolnego

Organizator: Instytut Rabee

Termin i miejsce: 8 kwietnia 2011r. Warszawa

Wykład: Kompetencje nauczyciela ucznia zdolnego

- XII Międzynarodowa Konferencja PTU Społeczne wymiary postawy uniwersalistycznej. Europa wspólną wspólnot

Organizator: PTU, APS

Termin i miejsce: 20-22 września 2010 Warszawa

Referat: Rola historii w kształtowaniu wspólnotowości

- IX Międzynarodowa Konferencja Technologie informacyjne – tradycja, współczesność, przewidywana przyszłość

Termin i miejsce: 27-28 maja 2010 Toruń

Referat: J. Łukasiewicz-Wieleba, M. Jabłonowska Dokonania graficzne – obszary i metody poznawania wybranych aspektów predyspozycji twórczych studentów pedagogiki. –sprawozdanie z badań

7. *Udział w projektach badawczych i wdrożeniowych*

Byłam kierownikiem lub wykonawcą w następujących projektach badawczych realizowanych w ramach badań statutowych APS:

- **2016–2017** Korelaty nietypowych uzdolnień. Środowiskowe badania nad młodymi szachistami - wykonawca
- **2014–2015** Systemowe wsparcie uczniów uzdolnionych – kierownik projektu
- **2012–2013** Rodzicielskie sposoby rozpoznawania zainteresowań i zdolności – kierownik projektu
- **2010–2011** Uczeń zdolny i twórczy w środowisku szkolnym – wykonawca
- **2008–2009** Uczeń zdolny i twórczy wyzwaniem dla współczesnej edukacji – wykonawca

Brałam udział w następujących projektach wdrożeniowych:

- **2018-2019** – współrealizacja projektu NCBiR Akademia Pedagogiki Specjalnej Uczelnią Młodego Odkrywcę. Oś priorytetowa III: Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju. Działanie 3.1. Kompetencje w szkolnictwie wyższym. W ramach projektu opracowałam merytoryczne aspekty podejmowanych działań, jestem autorką programów szkoleń dla dzieci wdrażanych przez nauczycieli, sprawuję opiekę merytoryczną nad nauczycielami-trenerami, udzielam pomocy organizacyjnej w czasie zajęć z dziećmi.
- **2015–2018** – pomysłodawca, inicjatorka, współorganizatorka cyklicznych projektów realizowanych wspólnie z Forum Przedsiębiorczości Polskiej na Litwie oraz Fundacją Pomoc Polakom na Wschodzie pt. „Orły nie wchodzą po schodach”. Celem projektów jest wzmocnienie jakości polskich szkół na Litwie poprzez wzrost kompetencji nauczycieli w zakresie pracy z uczniami zdolnymi. W ramach projektów corocznie opracowuję koncepcję szkoleń, sprawuję opiekę merytoryczną nad trenerami, prowadzę warsztaty dla nauczycieli szkół polskich na Litwie, opracowuję raporty po szkoleniach. W tym roku przeprowadziłam także badania polskich nauczycieli. Celem badań było poznanie opinii na temat potrzeb polskich szkół na Litwie. Raport został przekazany Fundacji Pomoc Polakom na Wschodzie.
- **2017–2018** – udział w projekcie „Wsparcie kadry JST w zarządzaniu oświatą ukierunkowane na rozwój uczniów i kluczowych kompetencji uczniów; ZMP, ORE” – sporządzenie opracowania

Joanna Łukasiewicz-Wieleba

tematycznego dotyczącego ucznia szczególnie uzdolnionego; wygłoszenie referatu na konferencji podsumowującej projekt.

- 2010–2014 – udział w projekcie „Dobre praktyki – dobrzy nauczyciele – skuteczna szkoła”; Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty konkursowe. Pełniłam funkcję metodyka oraz opiekuna praktyk dla specjalności „pedagogika zdolności i informatyka”.
- 2009–2012 – udział w projekcie „Kompleksowy program doskonalenia potencjału dydaktycznego i organizacyjnego Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Podziałanie 4.1.1 „Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni”. Organizowałam i prowadziłam zajęcia informatyczne dla pracowników APS z zakresu posługiwania się pakietem biurowym i grafiki komputerowej.
- 2010–2011 – udział w projekcie „Benid” – Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Prowadziłam zajęcia dydaktyczne w ramach studiów podyplomowych: *Praca z uczniem zdolnym* oraz *Metodologia badań nad zdolnościami i twórczością*.
- 2010 – udział w projekcie MEN i APS „Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”. Wspólnie z dr Małgorzatą Jabłonowską opracowałam model pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym oraz prowadziłam szkolenia dla liderów zmian.

8. Współpraca zagraniczna

Po obronie doktoratu byłam trzykrotnie współorganizatorką międzynarodowych konferencji poświęconych tematyce zdolności (pierwsza konferencja w cyklu odbyła się przed obroną doktoratu):

- II Międzynarodowa Konferencja „Zdolności i twórczość jako perspektywa współczesnej edukacji”, wrzesień 2009, Warszawa (prelegent, współorganizatorka)
- III Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Metodyczna „Uczeń zdolny i twórczy w środowisku szkolnym”, 22-23 września 2011 Warszawa (prelegent, współorganizatorka, prowadzenie sesji)
- IV Międzynarodowa Konferencja „Środowisko edukacyjne ucznia zdolnego”, 26 września 2013, Warszawa (prelegent, współorganizatorka)

W ramach prac organizacyjnych odpowiadałam między innymi za kontakty z gośćmi konferencji, w tym pozyskałam od prof. Franza Mönksa artykuł na temat jego modelu zdolności opublikowany w monografii pokonferencyjnej.

W 2017r. odbyłam tygodniowy staż w Katedrze Pedagogiki Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu (UKU) we Lwowie. W ramach stażu prowadziłam wykłady dla naukowców Katedry, zajęcia ze studentami oraz wymieniałam doświadczenia dotyczące realizacji praktyk studenckich. Odwiedziłam także Ośrodek Emaus oraz przeprowadziłam wywiad z dyrektorką ośrodka p. Christiną Angles d’Auriac. Moim opiekunem naukowym była dr hab. Olena Bocharova. Efektem wizyty we Lwowie był artykuł naukowy (złożony w wydawnictwie, czeka na recenzję). Obecnie współpracuję naukowo (konsultacje, wymiana doświadczeń, planowane wspólne działania badawcze) z kierownikiem Katedry, dr Svitlaną Kohut.

Elementem współpracy zagranicznej są także realizowane od 2015r. projekty realizowane z Forum Przedsiębiorczości Polskiej na Litwie „Korona” oraz Fundacją Pomoc Polakom na Wschodzie. Efektem tych działań są badania nauczycieli polskich szkół na Litwie oraz opracowane dla Fundacji raporty z badań. Współpracuję także z litewskim Ugdymo plėtotės centro (Centrum Rozwoju Edukacji). Współorganizowałam wizytę studyjną pracowników ośrodka, ministerstwa edukacji oraz

nauczycieli w Polsce, w dalszych planach są także wspólne badania naukowe dotyczące mniejszości narodowych na Litwie.

Współpraca międzynarodowa ma miejsce także dzięki mojej przynależności do Polskiego Towarzystwa Uniwersalistycznego. Coroczne konferencje są miejscem nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z naukowcami zagranicznymi.

Stałym elementem mojej współpracy zagranicznej jest kontakt utrzymywany z naukowcami za pośrednictwem portali dla naukowców, takich jak Academia.edu czy Reaserchgate. Dzięki dostępnym tam funkcjom pozyskuję od zagranicznych naukowców artykuły, które nie są dostępne w bazach naukowych lub w otwartym obiegu a także udostępniam materiały własne.

9. Członkostwo w organizacjach i towarzystwach naukowych

Jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Polskiego Towarzystwa Uniwersalistycznego oraz Polish Network About Parents in Education.

Uczestniczę w wydarzeniach organizowanych przez te organizacje.

Zajmuję się pracami organizacyjnymi symposium *Zdolności i twórczość. Problemy, koncepcje, perspektywy*, które odbędzie się w ramach X Zjazdu PTP (wrzesień 2019).

10. Osiągnięcia i nagrody

Otrzymałam 5 nagród Rektora za publikacje naukowe:

2016 – nagroda zbiorowa III stopnia Rektora APS za publikację naukową

2015 – nagroda zbiorowa III stopnia Rektora APS za publikację naukową

2014 – nagroda zbiorowa III stopnia Rektora APS za publikację naukową (monografię)

2013 – nagroda zbiorowa III stopnia Rektora APS za publikację naukową

2012 – nagroda zbiorowa III stopnia Rektora APS za publikację naukową

W roku 2014 otrzymałam Srebrny Krzyż Zasługi, nr legitymacji 38-2014-14.

Corocznie otrzymuję bardzo wysokie oceny studentów za pracę dydaktyczną.

11. Działalność dydaktyczna oraz organizacyjna

Prowadzę zajęcia dydaktyczne dla studentów studiów dziennych głównie na dwóch specjalnościach pedagogicznych: „pedagogika zdolności i pedagogika informatyki” (studia pierwszego stopnia) oraz „pedagogika szkolna i pedagogika zdolności” (studia drugiego stopnia) oraz seminaria dyplomowe.

Po obronie pracy doktorskiej realizowałam autorskie następujące przedmioty:

Z zakresu pedagogiki zdolności i pedagogiki twórczości:

- Reguły treningu twórczości
- Trening twórczości
- Szkolna pedagogika zdolności
- Projekt badawczy specjalnościowy

Z zakresu informatyzacji kształcenia:

- Technologia informacyjna
- Dydaktyka informatyki

- Dydaktyka zajęć komputerowych
- Metodyka nauczania informatyki i ICT
- Metodyka prowadzenia zajęć komputerowych
- Samouctwo komputerowe
- Techniki wizualizacji przekazu pedagogicznego

Ponadto od początku pracy na uczelni jestem opiekunem praktyk dla specjalności „pedagogika zdolności i pedagogika informatyki” oraz „pedagogika szkolna i pedagogika zdolności”.

Wypromowałam 82 prace dyplomowe, zrecenzowałam 95 prac dyplomowych, byłam członkiem komisji w przypadku 33 prac dyplomowych.

Jestem promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim mgr Sandro Kuruliszwili. Tytuł pracy: *Systemy zarządzania wiedzą jako środek formowania się organizacji uczącej się.*

Współpracuję także w przygotowaniach do otwarcia przewodu doktorskiego mgr Dominiki Bardzińskiej. Tematyka jej pracy dotyczy diagnozowania zdolności uczniów w rozwiązaniach systemowych.

Dwukrotnie pełniłam funkcję protokolanta w czasie publicznych obron prac doktorskich.

W ramach funkcji pełnionych na uczelni jestem kierownikiem Pracowni Heurystyki, dwukrotnie byłam doradcą studentów studiów niestacjonarnych i raz przewodniczącą Uczelnianej Komisji Rekrutacyjnej. Jestem także członkiem Senackiej Komisji ds. Promocji Uczelni.

Od 2014r. corocznie wspólnie z dr Alicją Baum opracowuję zadania i jestem członkiem komisji oceniającej w Ogólnopolskiej Olimpiadzie Wiedzy dla Niepełnosprawnych organizowanych przez APS.

12. Działalność popularyzatorska

Ważnym elementem mojej działalności jest popularyzowanie nauki. W zakresie tym wykraczam poza zajęcia dydaktyczne na uczelni.

Od wielu lat jestem ekspertem zewnętrznym m.st. Warszawy ds. programu WARS i SAWA. Współpracuję z Biurem Edukacji m.st. Warszawy oraz Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjnych i Szkoleń. Wygłaszam wykłady, prowadzę warsztaty dla nauczycieli warszawskich szkół, szkolę rady pedagogiczne, konsultuję i opiniuję szkolne programy wspierania uzdolnionych a także wnioski o przedłużenie certyfikatu WARS i SAWA. Wraz z dr Alicją Baum przeprowadziłam badania dotyczące programu WARS i SAWA, zakończone recenzowaną monografią naukową. Wyniki badań były prezentowane także na konferencji naukowej. Wspólnie ze studentami prowadziliśmy także badania liderów Szkolnych Programów Wspierania Uzdolnionych. Badania były podsumowane raportem, upowszechnionym przez media społecznościowe.

W minionym roku współpracowałam z Centrum Komunikacji Społecznej w Warszawie – wraz ze studentami realizowaliśmy badania na temat samorządności w warszawskich szkołach średnich. Na podstawie badań sporządziłam raport końcowy i rozesłałam go do zainteresowanych instytucji.

Od 2015r. współpracuję z Forum Przedsiębiorczości Polskiej na Litwie „Korona”. Zainicjowaliśmy prowadzenie szkoleń dla nauczycieli polskich szkół na Litwie z zakresu pedagogiki zdolności. Jestem autorką merytorycznej części projektów. Pozyskaliśmy także do współpracy Fundację Pomoc

Polakom na Wschodzie, co pozwala na coroczne zaproszenie do udziału w warsztatach kompetentnych trenerów z Polski oraz przeszkolenie coraz większej liczby nauczycieli z Litwy w tematach, które uznają za ważne. Moja rola dotyczy zarówno współorganizowania szkoleń, jak też opracowania tematyki i nadzór merytoryczny nad szkoleniami. Celem szkoleń jest podnoszenie kompetencji nauczycieli w pracy z uczniami zdolnymi oraz budowanie opieki nad uczniami zdolnymi.

Byłam zapraszana przez TV Polonia oraz polskie media na Litwie (Radio znad Wilii) do wypowiedzi na temat zdolności dzieci i młodzieży.

Współpracuję także z fundacjami:

- Universitas Rediviva – pozyskanie stypendium dla uzdolnionego plastycznie chłopca ze środowiska wiejskiego, organizacja wystawy prac chłopca w APS;
- Fundacja Centrum Wspierania Zdolności – współorganizacja seminarium, recenzja programu nauczania z zakresu pedagogiki twórczości;
- Fundacja Uniwersytet Dzieci – prowadzenie zajęć dla dzieci (program Mistrz i Uczeń), badania naukowe dotyczące metody pytań i doświadczeń (wyniki badań są obecnie w opracowaniu).

Współpracuję z Polskim Związkiem Szachowym. Wspólnie z dr Alicją Baum zaprojektowałyśmy i przeprowadziłyśmy badania dotyczące projektu *Edukacja przez Szachy w Szkole*. Badania zakończyły się recenzowaną publikacją wieloautorską. Wyniki badań były prezentowane na konferencji międzynarodowej w Warszawie.

Ponadto wspólnie ze studentami dwukrotnie prowadziliśmy identyfikację zdolności dzieci dla SP nr 62 w Warszawie. Zorganizowałam dla uczniów klas trzecich SP 28 Sióstr Felicjanek w Warszawie wizytę w APS (pod nazwą „Konferencja dla uczniów *W poszukiwaniu Mistrza*”) oraz dzień gier planszowych (we współpracy z firmą Granna oraz studentami APS). Dla uczniów SP w Zielonce – zorganizowałam wraz ze studentami Dzień Kodowania.

Moje działania popularyzatorskie ujawniają się także w publikacjach, do których należą:

- Baum, A., Łukasiewicz-Wieleba, J. (2017). *Innowacyjne wspieranie rozwoju uczniów. Projekt Edukacja przez Szachy w Szkole*. MAT, Nr 6(70), s. 13–26.
- Baum, A., Łukasiewicz-Wieleba, J. (2016). *Koncepcja Wielorakich Talentów Twórczych C.W. Taylora w kontekście edukacji szachowej*. W: (red.) B. Góra, *Poradnik metodyczny dla nauczycieli prowadzących zajęcia szachowe w ramach projektu „Edukacja przez Szachy w Szkole”*. Zbiór artykułów. Warszawa: Polski Związek Szachowy, s. 13–26.
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2015). (Po)nowoczesna szkoła. *Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy* 3/5-6, s. 23–25.
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2015). Style poznawcze uczniów. *Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy* 2/3-4, s. 44–48.
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2014). Jak (się) uczyć? *Refleksje. Zachodniopomorski Dwumiesięcznik Oświatowy* 6/11-12, s. 30–34.
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2012). *Strategie rozwiązywania problemów*. W: (red.) K. Gałązka, *Rozwijamy zdolności matematyczne i przyrodnicze. Wsparcie na starcie 1*. Warszawa: Rabee Zajrzyj i Znajdź.
- Łukasiewicz-Wieleba J., Jabłonowska M. (2010). *Tesla. Oswajanie inności w wychowaniu do twórczości. Młode Talenty* 02.
- Łukasiewicz-Wieleba J., Jabłonowska M. (2010). *Skuteczne zdziwienie. Młode Talenty* 03.

Materiały naukowe, popularyzatorskie i metodyczne opracowane przeze mnie są wykorzystywane przez psychologów i pedagogów z poradni psychologiczno-pedagogicznych, w ich działaniach skierowanych na pracę z uczniami zdolnymi i ich rodzicami, a także cytowane przez studentów w ich pracach dyplomowych.

Janina Sławińska-Wielka

Bibliografia

- Baum, A., Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). *Korelaty szachowych uzdolnień. Środowiskowe badania nad młodymi adeptami królewskiej gry*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Becker, G.S. (1990). *Ekonomiczna teoria zachowań ludzkich*. Warszawa: PWN.
- Bonna, B. (2016). *Zdolności i kompetencje muzyczne uczniów w młodszym wieku szkolnym*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Borzym, I. (1979). *Uczniowie zdolni. Psychologiczne i społeczne determinanty osiągnięć szkolnych*. Warszawa: PWN.
- Bourdieu, P., Passeron, J.-C. (2006). *Reprodukcja*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dyrda, B. (2012). *Edukacyjne wspieranie rozwoju uczniów zdolnych. Studium społeczno-pedagogiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Firkowska-Mankiewicz, A. (1999). *Zdolnym być... Kariery i sukces życiowy warszawskich trzydziestolatków*. Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.
- Jabłonowska, M. (2015). *Edukacyjny wymiar samodzielności poznawczej. Szkice teoretyczne i dociekania empiryczne w kontekście zdolności uczniów gimnazjum*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Jabłonowska, M. (2017). Pedagogika zdolności jako dyscyplina naukowa i subdyscyplina pedagogiki ogólnej czy specjalnej? – wątpliwości, kontrowersje, próby uogólnień. W: (red.) Z. Szarota, F. Szlosek, *Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny*, Radom: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji, s. 467-474.
- Dyrda, B. (2012). *Edukacyjne wspieranie rozwoju uczniów zdolnych. Studium społeczno-pedagogiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Flick, U. (2010). *Projektowanie badania jakościowego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Firkowska-Mankiewicz, A. (1999). *Zdolnym być... Kariery i sukces życiowy warszawskich trzydziestolatków*. Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.
- Giza, T. (2006b). *Socjopedagogiczne uwarunkowania procesów identyfikowania oraz rozwoju zdolności uczniów w szkole*. Kielce: Wydawnictwo AŚ.
- Giza-Poleszczuk, A. (2005). *Rodzina a system społeczny. Reprodukacja i kooperacja w perspektywie interdyscyplinarnej*. Warszawa: WUW.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E. (red.) (2012). *O dzieciach matematycznie uzdolnionych. Książka dla rodziców i nauczycieli*. Warszawa: Nowa Era.
- Hertzog, N. (2018). *Growing UP Faster –Programs That Support the Social and Emotional Development of Accelerated Gifted Students!* ECHA 2018. Book of Abstracts.
- Jabłonowska, M. (2015). *Edukacyjny wymiar samodzielności poznawczej. Szkice teoretyczne i dociekania empiryczne w kontekście zdolności uczniów gimnazjum*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Jabłonowska, M. (2017). Pedagogika zdolności jako dyscyplina naukowa i subdyscyplina pedagogiki ogólnej czy specjalnej? – wątpliwości, kontrowersje, próby uogólnień. W: (red.) Z. Szarota, F. Szlosek, *Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny*, Radom: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji, s. 467-474.
- Jolly, J.L. (2008). Lewis Terman: Genetic Study of Genius - Elementary School Students. *Gifted Child Today*, 31(1), s. 27-33.
- Kearney, K. (1990). Leta Hollingworth's unfinished legacy: Children above 180 IQ. *Roeper Review*, 12(3), s. 181-188.
- Kubicka, D. (2003). *Twórcze działanie dziecka w sytuacji zabawowo-zadaniowej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kwak, A. (2005). *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Kwak, A. (2008). Społeczny i indywidualny wymiar rodzicielstwa. W: (red.) A. Kwak. *Rodzicielstwo. Między domem, prawem, służbami społecznymi*. Warszawa: Wydawnictwo APS, s. 17-39.
- Kwak, A. (2012). *Wielość spojrzeń na małżeństwo i rodzinę*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kvale, S. (2012). *Prowadzenie wywiadów*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Limont, W., Cieślukowska, J. (2004). Czy potrzebna jest pedagogika zdolności? W: (red.) W. Limont, *Teoria i praktyka edukacji uczniów zdolnych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 31-62.
- Łaszczuk, J., Jabłonowska, M., Łukasiewicz-Wieleba, J., Trzcińska-Król, M., Makaruk, A.R. (2012). *Trening twórczości z komputerem*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Łubianka, B., Sękowski, A.E. (2016). *Świat wartości uczniów zdolnych*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). „Zdolne dziecko” – o rodzicielskim etykietowaniu dzieci. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* 6, s. 35-45.
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). Media w życiu zdolnego dziecka w narracjach rodziców. *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne* 32(2).
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2013). *Rodzicielskie sposoby rozpoznawania i rozwijania zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Wydawnictwo APS.

- Łukasiewicz-Wieleba, J., Jabłonowska, M. (2010a). Model pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym. W: *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Materiały szkoleniowe Część II, Warszawa: MEN.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Jabłonowska, M. (2010b). *Zdolności i twórczość*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Jabłonowska, M. (red.) (2011). *Drogi rozwoju zainteresowań i zdolności*. Warszawa: Universitas Rediviva.
- Mendecka, G. (2003). *Środowisko rodzinne w percepcji osób aktywnych twórczo*. Częstochowa: Wydawnictwo WSP.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Trzcińska, M. (2008). Trening twórczości z komputerem – założenia teoretyczne. W: (red.) W. Limont, J. Cieślakowska, J. Dreszer, *Zdolności. Talent. Twórczość*. Tom 1, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.
- Modrzejewska-Świgulska, M. (2014). *Twórczość codzienna w narracjach pedagogów*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Nowak-Dziemianowicz, M. (2006). *Doświadczenie rodzinne w narracjach. Interpretacje sensów i znaczeń*. Wrocław: DSWE TWP.
- Nyczaj-Drag, M. (2015). *Edukacja dziecka w narracjach dziecka z klasy średniej*. Zielona Góra: UZ.
- Pałka, S. (1989). *Teoria pedagogiczna a praktyczne doświadczenia nauczycieli*. Warszawa: WSiP.
- Piketty, T. (2015) *Ekonomia nierówności*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej; Tyc, W. (2007). *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania transformacji rodziny*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Łangego.
- Płóciennik, E. (2011). Obraz jako czynniki wspomagający rozwój twórczości dziecka. *Chowanna* 1(36). s. 173-196.
- Rodríguez-Naveiras, E., Rodríguez-Dorta, E., Borges, A. (2018). *Evaluation of program to parents of high ability students*. ECHA 2018. Book of Abstracts.
- Rubacha, K. (2011). *Metodologia badań nad edukacją*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Łośgraf.
- Sękowski A. (2001). *Osiągnięcia uczniów zdolnych*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Siekańska, M. (2005) *Zadowolenie z pracy zawodowej osób wybitnie zdolnych*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sikorska, M. (2009). *Nowa matka, nowy ojciec, nowe dziecko. O nowym układzie sił w polskich rodzinach*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Sikorska, (2012). Coraz mniej rodziny, coraz więcej jednostek, czyli o przemianach sfery życia rodzinnego w Polsce. W: (red.) A. Jasińska-Kania. *Wartości i zmiany. Przemiany postaw Polaków w jednoczącej się Europie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Smolińska-Theiss, B. (2014). *Dzieciństwo jako status społeczny. Edukacyjne przywileje dzieci klasy średniej*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Stemplewska-Żakowicz, K., Krejtz, K. (2005). Od redaktorów. W: (red.) K. Stemplewska-Żakowicz, K. Krejtz, *Wywiad psychologiczny. Wywiad jako postępowanie badawcze*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., Worrell, F.C., (2011). Rethinking Giftedness and Gifted Education: A Proposed Direction Forward Based on Psychological Science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), s. 3–54.
- Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., Worrell, F.C. (2015a). Od tradycyjnych perspektyw na temat zdolności do psychologii rozwoju talentu: zmiana oparta na wiedzy psychologicznej. *Psychologia Wychowawcza*, 50(8), s. 20–30.
- Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., Worrell, F.C. (2015b). Antecedent and concurrent psychosocial skills that support high levels of achievement within talent domains. *High Ability Studies*, 26(2), s. 195–210.
- Turska, D. (2006). *Skuteczność ucznia. Od czego zależy udana realizacja wymogów edukacyjnych?* Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Tyc, W. (2007). *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania transformacji rodziny*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Łangego.
- Tyszkowa, M. (1990). *Zdolności, osobowość i działalność uczniów*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Uszyńska-Jarmoc, J., Kunat, B., Mantur, J. (2015). *Zdolny, ale jak? (Auto)diagnoza zdolności i uzdolnień uczniów*. Białystok: Centrum Kształcenia Ustawicznego.
- Wasyluk-Kuś, H. (1971). *O nauce szkolnej uczniów zdolnych. (Przyczyny niechęci do nauki i niepowodzenia w nauce)*. Warszawa: PZWS.
- Vialle, W. (2018). *Parents' perspectives on the value of educational and learning resources in developing their children's giftedness*. ECHA 2018. Book of Abstracts.
- Ziemska, M. (1982). *Kwestionariusz dla rodziców do badania postaw rodzicielskich. Poradnik tymczasowy*. Warszawa: Ministerstwo Sprawiedliwości Departament Spraw Rodzinnych i Nietletnich.
- <http://echa.info/> [data dostępu 28.09.2018]
- https://gifted.uconn.edu/websites_parents/
- <https://www.nagc.org/get-involved/nagc-networks-and-special-interest-groups/networks-parent-community>